

Situació Catalunya

Juliol 2002

- Entorn internacional: divergència entre mercats i economia.
- Economia espanyola: més creixement al 2003, si tot va bé.
- Economia catalana: el turisme, de vacances.
- La Nova Economia a Catalunya: entre Espanya i Europa.
- Dinàmica i estructura econòmica de les Terres de l'Ebre.

Sumari

Entorn internacional: divergència entre mercats i economia	3
Espanya: més creixement el 2003 si tot va bé	5
Economia catalana: el turisme, de vacances	9
Previsió de l'IPI català a partir de l'Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya	18
Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya. 2n trimestre de 2002	19
La nova economia a Catalunya: entre Espanya i Europa	23
Dinàmica i estructura econòmica de les Terres de l'Ebre	32

Equip de redacció

Director: Miguel Sebastián

Coordinador: Pep Ruiz Aguirre

Data de tancament: 30 de juliol de 2002.

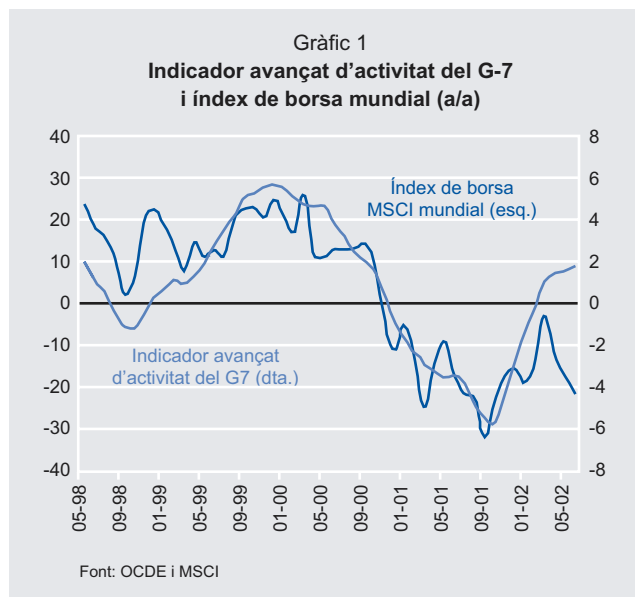
Entorn internacional: divergència entre mercats i economia

Els últims indicadors d'activitat i expectatives anticipen que, un cop superat el període de desacceleració, les principals economies industrialitzades inicien una etapa d'expansió de l'activitat. Però els creixents dubtes sobre la intensitat i duració d'aquesta nova etapa, i particularment de com es tradueixi en termes d'expectatives de beneficis empresarials, estan impeding que la recuperació es deixi notar també en l'evolució dels mercats financers. Així doncs, i a diferència del que hauria de succeir normalment en l'inici d'una expansió, els preus en els mercats borsaris no es recuperen sinó que fins i tot es situen en mínims anuals i, en alguns casos, per sota dels nivells assolits el passat mes de setembre.

Paral·lelament, les expectatives sobre quan s'iniciarà el cicle a l'alça dels tipus d'interès s'han retardat significativament. A principis d'any, una sèrie de dades macroeconòmiques que varen sorprendre positivament i l'augment de preus del petroli (de 21 \$/barril en el primer trimestre de 2002, a 25 \$/b en el segon) provocaren un rebot dels tipus d'interès, a tots els països i en tots els terminis. De fet, a algunes economies, com és el cas d'Austràlia, Canadà o Nova Zelanda, els tipus d'interès d'intervenció començaren a pujar. Però a partir del mes de maig, el pessimisme creixent aturà la recuperació dels preus borsaris i provocà una disminució de les rendibilitats. Als Estats Units, els tipus a 10 anys baixaren per sota del 5%, i l'expectativa sobre les primeres pujades de tipus es retardà des de l'estiu fins a finals d'any. Contràriament al que esperaven els mercats, el diferencial en els tipus a llarg termini es féu positiu per Europa, i la igualació de les rendibilitats a curt termini en ambdues àrees, que no s'esperava fins a principis de 2003, s'ha endarrerit significativament.

Globalment, els mercats assenyalen que en el context actual les condicions monetàries es mantindran relaxades durant més temps del que s'havia previst a principis d'any. A més, la caiguda de la rendibilitat esperada als EUA respecte d'altres àrees com la UEM, és un dels factors que ha pressionat a la baixa al dòlar, qüestionant la confiança dels inversors internacionals als EUA en un moment d'especial vulnerabilitat d'aquesta economia, ja que el dèficit de la balança per compte corrent, que es manté en el 4% del PIB, mostra la notable dependència del finançament extern d'aquesta economia.

El dòlar, en termes de tipus de canvi efectiu real, assolí el seu màxim al febrer, depreciant-se des d'aleshores, primer de forma suau i després, a partir de l'abril, més ràpidament. En aquesta depreciació destaca especialment l'evolució respecte a l'euro, que ha assolit el màxim dels últims 28 mesos, i al ien. Però en aquest últim cas, la immediata reacció de les autoritats monetàries japoneses fou intervenir al mercat canviari, intentant aturar l'apreciació de la seva divisa.

Incertesa als EUA

La creixent divergència entre economia i mercats ha anat lligada a l'acumulació d'incerteses, que afecten principalment l'economia dels EUA, com a conseqüència d'una combinació de factors macroeconòmics (risc d'ajust encara insuficient de l'economia, o de que l'impuls fiscal hagi estat excessiu) i microeconòmics (credibilitat de la comptabilitat empresarial, decepció sobre l'evolució dels beneficis). Contra aquests riscos, és possible que els aconteixements dels últims mesos provoquin un augment de la transparència empresarial i una millora de la regulació, facilitant una millora de la confiança i reduint el pessimisme dels mercats.

Europa: menys incertesa, però més lentitud

La perspectiva per a Europa és de suau recuperació de l'activitat, però a diferència del que succeeix als EUA, l'incertesa és clarament menor. No obstant, en un context de moderat creixement del comerç mundial, és difi-

cil que al 2003 Europa pugui aconseguir un creixement superior al potencial, xifrat en un 2,3%. Europa fa front a aquesta recuperació amb una taxa d'inflació que es situa per sobre de l'objectiu del Banc Central Europeu, i amb un sensible empitjorament de les expectatives de creixement dels preus en els últims mesos. Alguns dels xocs que semblava que serien transitoris per a la inflació, com els augments de preus lligats a l'arrodoniment de l'euro, es poden estar convertint en permanents.

Aquest escenari, que combina una recuperació econòmica amb un empitjorament de les expectatives d'inflació, hauria de conduir a un augment dels tipus d'inte-

rès, de forma que es corregeixi el grau de relaxació monetària abans de mitjans del 2003, i fer que pugessin altra vegada per sobre del 4%. Tanmateix, hi ha factors nous que s'afegeixen a aquest escenari. En primer lloc, l'apreciació de l'euro pot reduir la pressió sobre els preus i esbiaixar a la baixa les previsions sobre l'activitat. I en segon lloc, la caiguda dels preus borsaris. En un context d'aversion al risc, aquests mostren una elevada correlació amb els dels EUA, amb la pressió addicional que genera la incertesa a països emergents com el Brasil. Si aquests factors es mantenen en els propers mesos, els augments de tipus d'interès trigaran més a arribar.

Quadre 1
Previsions de creixement econòmic

Taxes interanuals	2000	2001	2002	2003
OCDE	3,9	1,1	1,3	2,6
EEUU	4,1	1,2	2,0	3,2
UEM	3,4	1,5	1,0	2,3
R. Unit	2,9	2,4	1,9	2,8
Japó	2,2	-0,4	-0,8	1,0
Països en desenvolupament	5,4	4,1	4,4	5,1
Amèrica Llatina	4,2	0,4	0,1	3,6
Països en transició	6,3	4,9	3,9	4,2
MÓN	4,7	2,4	2,6	3,7

Font: FMI i BBVA.

Quadre 2
Previsions de tipus d'interès i tipus de canvi

	des-02	juny-03
Previsions de tipus d'interès oficials		
EEUU	2,25	3,25
UEM	3,50	4,00
Previsions de tipus d'interès a 10 anys		
EEUU	5,30	5,50
Alemanya	5,20	5,20
Previsions de tipus de canvi		
Dòlar-euro	0,95	0,92
Ien-dòlar	125	125

Font: BBVA.

Espanya: més creixement al 2003, si tot va bé.

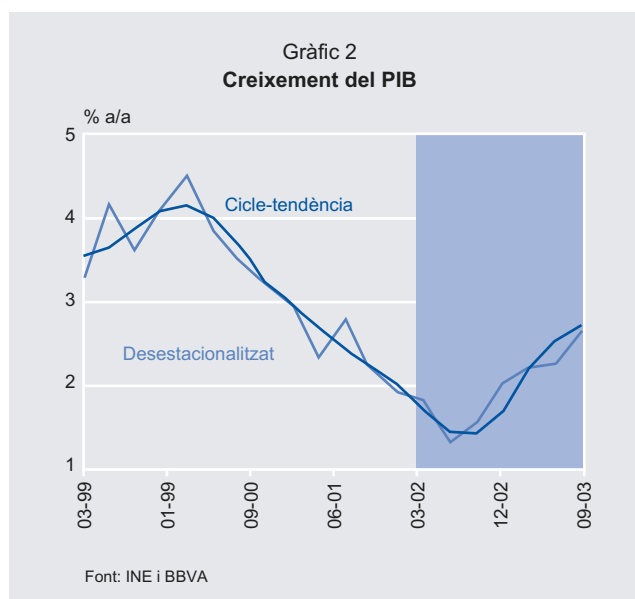
D'acord amb l'última informació disponible, el creixement de l'economia espanyola en el primer trimestre del 2002 fou del 2%, continuant la desacceleració iniciada a mitjans de 2000. En els tres primers mesos de l'any continuà la moderació del creixement de la demanda interna, desaccelerant-se el consum de les llars i la inversió en construcció, amb una caiguda de la inversió en béns d'equipament. El sector exterior, pel seu compte, contribuï positivament al creixement, però la causa fou el fort alentiment de les importacions, i no el dinamisme de les exportacions. Aquesta situació es mantindrà en els propers mesos, i no es preveu una recuperació de l'activitat fins a començaments de l'any 2003.

L'any 2002 l'economia espanyola assolirà el seu mínim cíclic, i creixerà a un ritme de l'1,7%. Tot i aquesta desacceleració respecte al 2001, el diferencial de creixement envers la UEM es mantindrà en xifres positives (+0,7 p.p al 2002), amb el que continuarà el procés de convergència de l'economia espanyola. Al 2003 es tornarà a recuperar l'activitat, i el creixement del PIB s'accelerará fins al 2,5%.

Factors específics i factors permanents

Tot i la desacceleració, el diferencial de creixement respecte del conjunt de la UEM s'ha anat ampliant des del primer semestre del 2000. De 0,2 p.p. al segon trimestre del 2000, s'ha arribat a un 2% al quart trimestre de 2001 i al primer del 2002, màxims des del 1999. Aquest és un comportament que sembla coherent amb el caràcter propi dels factors que incideixen en l'evolució del cicle econòmic espanyol. L'esgotament de l'impuls que ha suposat l'"efecte euro", i el retràs i la moderació de la recuperació internacional determinaran que la desacceleració de l'economia espanyola continuï durant el 2002, tot i l'impuls que està suposant el cicle electoral sobre l'obra civil, sobretot en el cas dels Ajuntaments i les Comunitats Autònomes. De cara a l'any 2003, l'"efecte euro" i el cicle electoral de l'obra pública perdran força, però l'increment del PIB reflectirà tant la recuperació internacional com el xoc positiu de la reducció d'impostos.

A aquests factors "atípics", que incideixen en el període 2001-2002, se n'afegeixen d'altres més permanents, com el risc de l'acabament de la moderació dels costos laborals i els canvis de comportament d'empreses i famílies

per l'increment de l'endeutament. Un factor, aquest últim, que ve lligat als canvis estructurals derivats de la incorporació de l'economia espanyola a la UEM. Cal destacar, en aquest sentit, el risc que suposa perdre la moderació salarial dels últims anys, ja que en un entorn d'increments reduïts de la productivitat acabarà incrementant els diferencials de preus i disminuint la competitivitat de l'economia espanyola. Respecte a l'augment de l'endeutament, el canvi produït en la composició del balanç dels agents econòmics augmenta la seva sensibilitat a l'evolució dels mercats financers.

La recuperació internacional impactarà més tard i es veurà limitada per la pèrdua de competitivitat

La recuperació internacional ja iniciada no tindrà un impacte significatiu sobre l'economia espanyola durant l'any 2002. La recuperació de l'àrea euro des del 2n trimestre d'aquest any serà molt moderada, amb un creixement mig esperat de l'1% al 2002, mig punt per sota de l'assolit l'any 2001. A més a més, la seva composició, marcada per un comportament més expansiu de les exportacions i molt més moderat de la demanda interna, i la caiguda prevista de les importacions de l'àrea, limita el possible impacte de positiu sobre les vendes espanyoles.

En termes globals, l'acceleració del creixement mundial anirà acompanyada d'una recuperació molt limitada del comerç. Així, és previsible que després de reduir-se en un 1% durant el 2001, el comerç mundial no experimentarà creixement durant el 2002, i que augmenti en un 4,8% al 2003. En qualsevol cas, un creixement inferior a la mitjana anual dels últims vint anys, el 6%.

Quadre 1
Economia espanyola: quadre macroeconòmic

Dades desestacionalitzades taxes interanuals	2002				2003				2001	2002	2003
	1tr	2tr	3tr	4tr	1tr	2tr	3tr	4tr			
Consum de les llars (1)	2,1	1,5	1,6	1,8	2,4	2,4	2,6	2,4	2,7	1,7	2,4
Consum AA.PP.	3,0	2,8	2,6	2,7	3,1	2,9	3,1	3,0	3,1	2,8	3,0
FBCF	0,9	0,1	-0,7	0,9	2,4	1,2	1,3	2,7	2,5	0,3	1,9
Béns d'equipament i altres	-3,3	-4,0	-5,0	-2,0	1,1	0,1	1,1	3,9	-1,2	-3,6	1,5
Construcció	4,4	3,4	2,9	3,2	3,5	2,0	1,5	1,9	5,7	3,5	2,2
Variació d'existències (*)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Demanda nacional (*)	2,1	1,4	1,2	1,7	2,6	2,3	2,4	2,7	2,8	1,6	2,5
Exportacions	-1,6	0,6	1,1	3,4	2,7	3,5	5,2	4,2	3,4	0,9	3,9
Importacions	-1,2	-1,0	0,6	3,5	3,9	3,0	5,0	3,4	3,7	0,5	3,8
Saldo exterior (*)	-0,1	0,5	0,1	-0,1	-0,5	0,1	0,0	0,2	-0,1	0,1	-0,1
PIB pm	2,0	1,9	1,3	1,6	2,2	2,4	2,4	2,9	2,8	1,7	2,5
Agricultura	-0,7	3,9	-0,8	-0,8	3,2	1,5	5,0	1,3	-0,3	0,4	2,7
Indústria (2)	0,0	-2,7	-3,6	-0,7	-0,8	0,7	0,2	0,8	1,3	-1,8	0,2
Construcció	4,6	3,6	3,2	2,8	2,5	2,0	2,1	1,9	5,5	3,6	2,1
Serveis	2,6	2,8	2,4	2,9	3,1	2,6	2,8	3,0	3,3	2,7	2,9
de mercat	2,8	3,2	2,8	3,3	3,5	2,7	2,9	3,2	3,5	3,0	3,1
de no mercat	2,0	1,2	1,3	1,3	1,8	2,1	2,3	2,3	2,9	1,5	2,1
Impostos nets s/productes	2,0	4,4	4,9	-1,1	2,3	6,4	4,3	8,6	1,5	2,5	5,4

(*) Aportació al creixement del PIB;

(1) Inclou les ISFLSH.

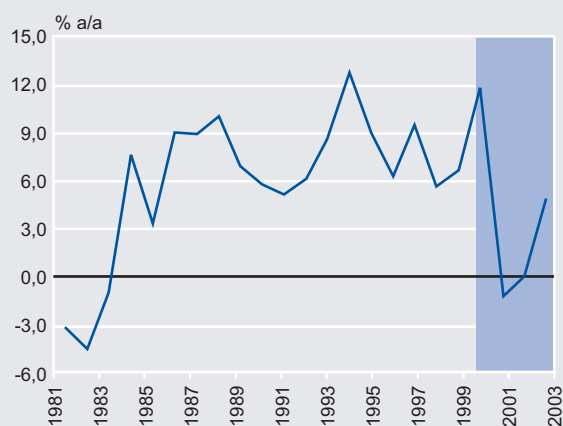
(2) Energia i branques industrials.

Font: INE i previsions BBVA.

D'altra banda, la lleugera recuperació de les exportacions durant el 2002 es veurà limitada per la pèrdua de competitivitat que registrarà l'economia espanyola per segon

any consecutiu, deguda tant a l'existència de diferencials de preus envers els principals socis comercials com a l'apreciació de l'euro. Així, la previsió és que les exportacions creixin, en el conjunt de l'any 2002, per sota de com ho varen fer al 2001 (0,9% i 3,4%, respectivament).

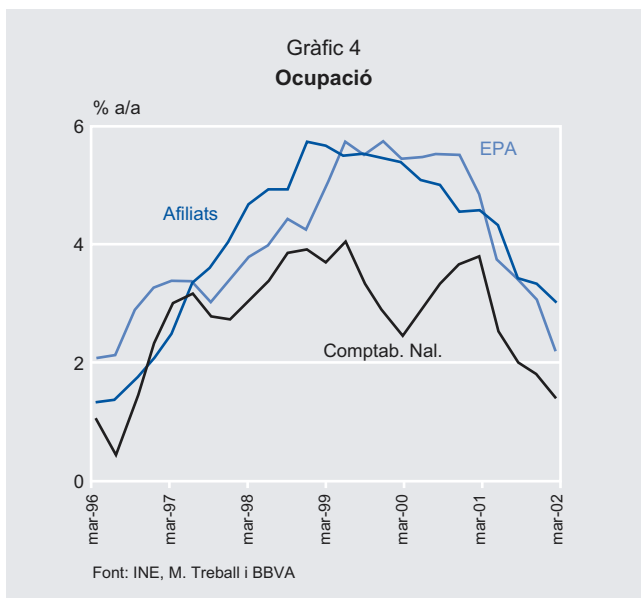
Gràfic 3
Comerç mundial

Font: FMI i previsions BBVA

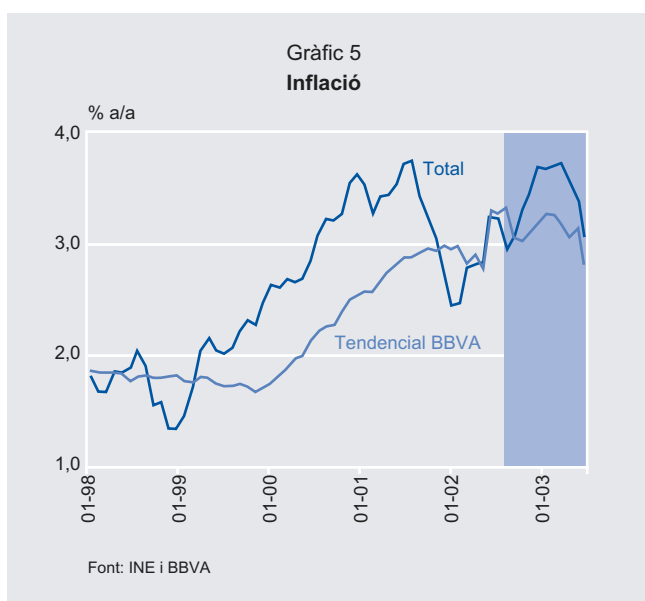
L'ocupació es desaccelera al 2002, i la taxa d'atur augmenta al 2002 i al 2003

Durant el 2001, l'ocupació mesurada d'acord amb l'EPA augmentà en un 3,8%, 1,7 p.p. per sota de com ho féu en el 2000, registrant-se un comportament desaccelerat en tots els sectors no agraris. Una situació que ha continuat durant els primers mesos de l'any 2002, consolidant la fase iniciada a finals de 1999. Tanmateix, tot i la desacceleració de l'activitat al 2002, l'economia espanyola continuarà creant ocupació. Així doncs, és previsible que l'ocupació en termes d'EPA augmenti en un 1,2%, xifra que en termes de Comptabilitat Nacional es redueix fins al 0,9%. D'aquesta forma continuaria el comportament relativament positiu del creixement de l'ocupació que es registra des de mitjans

de la dècada dels 90, basat fonamentalment en la moderació dels costos laborals reals i també, però en un menor grau, en les reformes realitzades al mercat laboral, fonamentalment la regulació de l'entrada (contractació) i sortida (costos d'acomiadament, atur) del mercat.

Amb tot, els augments previstos en la població activa, superiors als inicialment estimats com a conseqüència de la nova estructura poblacional de l'EPA, seran superiors als increments de l'ocupació, el que comportarà que es consolidi l'augment de la taxa d'atur que es registrarà durant el 4t trimestre del 2001 i el primer del 2002. Així, es preveu que la taxa d'atur augmenti fins a l'11,7% de mitjana al 2002, 1,2 p.p. més que al 2001, i que al 2003 s'incrementi fins al 12,5%.

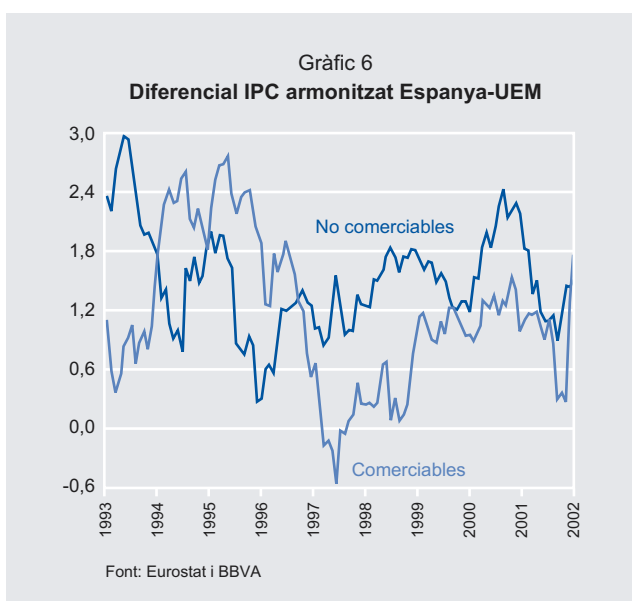

No hi ha rebaixes en les perspectives inflacionistes

El deteriorament de la inflació en els últims mesos (2,7% al desembre del 2001 i 3,6% al maig del 2002) resulta dels efectes a l'alça, superiors als previstos inicialment, de diversos xocs. En primer lloc, han repuntat els preus alimentaris, com a conseqüència de l'escassetat d'oferta (cereals, verdura i fruita) o del funcionament ineficient dels mercats en un moment de demanda forta. Addicionalment, els canvis de preus en alguns productes (no només alimentaris) poden haver estat superiors al que és habitual com a conseqüència del canvi de la pesseta a l'euro i el procés de reetiquetatge dels productes. La pèrdua de referències per al consumidor, pensant "en pessetes" quan els preus ja són en euros, pot haver facilitat l'increment de preus, sobretot en productes de baix cost per unitat i consum molt habitual, en els que s'acostuma a utilitzar preus "rodons" en termes de moneda fraccionària. Aquesta situació es pot estar reflectint en el comportament que mostra la subclasse de bars, restaurants i cafeteries, amb un augment del 5,8% al maig, 0,9 punts percentuals per sobre de l'assolida al desembre del 2001 i la més alta de la sèrie històrica.

L'efecte "arrodoniment"

L'evidència disponible assenyalava que la duració i la intensitat de l'efecte a l'alça sobre els preus derivat del canvi de moneda podria ésser superior al que s'havia previst inicialment. Això no hauria d'implicar un augment de les tensions inflacionistes, sinó un esglaó en el nivell de preus, però si l'augment de preus es trasllada als

processos de negociació de rendes (salaries, lloguers,...) podria tenir un impacte permanent sobre la inflació. No obstant, aquest risc sobre les expectatives d'inflació s'hauria de moderar a mig termini, per la menor pressió de la demanda interna i, específicament, del consum de les llars.

Les expectatives inflacionistes de l'economia espanyola, mesurades d'acord amb l'IPC tendencial BBVA, augmenten fins a una mitjana del 3,7% al 2002, tres dècimes per sobre del 3,4% del 2001. La inflació general, al seu torn, pot situar-se a l'entorn del 4,2% a finals d'any, 1,5 p.p. per sobre de l'augment de desembre del 2001, el que donaria com a resultat que la mitjana anual sigui la mateixa que a l'any 2001, el 3,6%.

Aquestes previsions porten implícita una relativa estabilitat en el preu del petroli, que tancaria l'any a 24 dòlars per barril, 1,5 menys que la mitjana del segon trimestre del 2002, i una lleugera apreciació de l'euro des dels nivells actuals (0,92 €/€ en el 2n tr. 2002). Amb tot, els preus de l'energia es reduirien en un 0,5% al 2002, la meitat de la caiguda experimentada al 2001.

Respecte al diferencial d'inflació amb la UEM, es preveu que es mantingui per quart any consecutiu per sobre de l'1% (de fet, augmentarà en una dècima respecte al 2001, fins a arribar a l'1,1%). Un problema doble, ja que afecta tant als productes comerciats com als no comerciats, deteriorant la competitivitat tant respecte a la UEM com a la resta del món.

Economia catalana: el turisme, de vacances

Després de la desacceleració experimentada durant l'any 2001 (1,2 punts menys de creixement que al 2000), l'economia catalana ha continuat, durant el primer semestre de 2002, la seva desacceleració. Les xifres ofertes per l'Idescat de Comptabilitat Trimestral confirmen que l'economia catalana es desaccelerà en una dècima en el primer trimestre del 2002, fins al 2,0%, respecte al creixement del quart trimestre del 2001. Aquesta primera valoració del creixement econòmic realitzada per l'Idescat supera en dues dècimes el que esperava el Servicio de Estudios BBVA per al 1r trimestre del 2002, però analitzant el quadre macroeconòmic per components, mostra una imatge lleugerament més negativa de la que es preveïa.

El quart trimestre del 2001 finalitzà amb una desacceleració de mig punt de la demanda interna respecte a la xifra del 3r trimestre, el que implica que, finalment, el perfil assolit per les dades de cicle-tendència de l'economia catalana en el 2001 va ser de desacceleració més marcada que l'assenyalada inicialment, tot i mantenir-se la mitjana anual de creixement en el 2,5%. Una desacceleració que es produí en tots els components de la demanda excepte el consum, que mostrà estabilitat tant pel que fa al consum privat com pel que fa al consum

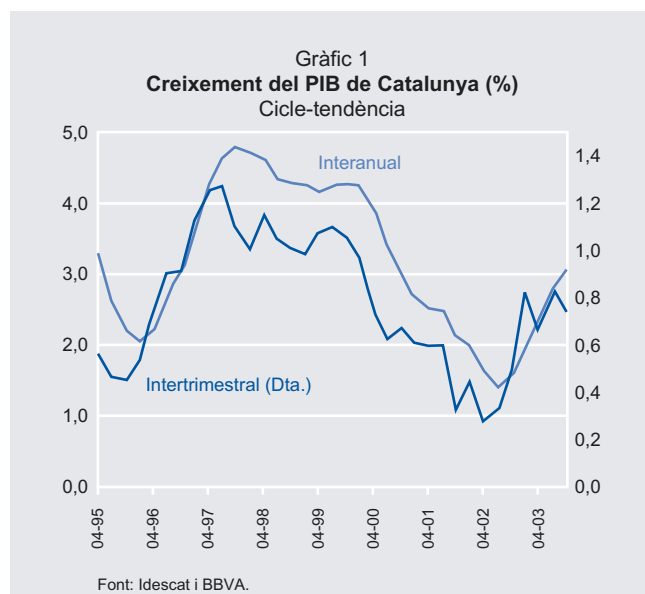
públic, que fins i tot s'accelerà una dècima. En el consum privat, així com en l'habitatge, l'efecte euro, consistent en l'avançament de compres abans del canvi de moneda, ha suposat un impuls positiu, que a partir del mes de març va passar a tenir un impacte negatiu.

En el primer trimestre del 2002, aquesta tendència continuà, agreujada per la desacceleració del consum privat com a conseqüència de la finalització de l'impuls positiu de l'efecte euro a partir del mes de març. El consum privat, es desaccelerà en tres dècimes, fins al 2,1%, i la formació bruta en construcció ja no fou capaç de compensar la davallada de la inversió en béns d'equipament (-4,2%), fent que la formació bruta de capital experimentés un creixement negatiu del -1,7% interanual. En conjunt, la demanda interna experimentà un creixement de l'1,2%, el mínim des de 1996.

Una evolució similar ha experimentat el sector exterior, on la caiguda de les exportacions (-0,5% al 1r trimestre del 2002) s'ha vist compensada amb una desacceleració de les importacions fins al +1,5% que ha permès recuperar lleugerament l'aportació del saldo de l'estranger. L'aportació encara és negativa (-1,0%), però es veu compensada amb la del saldo amb la resta d'Espanya (+1,8%).

Tanmateix, aquesta situació sembla que pot començar a remetre. Així, la recuperació de les economies europees, el cicle de les quals tocà fons a principis d'any, pot substituir a la pèrdua de dinamisme de la demanda interna espanyola i catalana, el que permetria observar una tímida recuperació ja a partir del tercer trimestre, i que es confirmaria en el quart. Així, tot i que el creixement interanual mínim s'assoleix en el tercer trimestre, en termes de creixement intertrimestral el mínim s'hauria ja produït en el segon trimestre, i a partir del quart es podria observar una clara recuperació. Per tant, és previsible que, mesurada en termes de creixement interanual, la inversió recuperi taxes positives a partir del quart trimestre, mentre que les exportacions podrien tornar a créixer lleugerament, ja en el tercer trimestre, a mesura que es consolidi la incipient recuperació de les economies europees i dels Estats Units.

És preocupant, però, que en un context de desacceleració de la demanda no es detecti una disminució de les pressions inflacionistes. En aquest sentit, tant l'Índex de Preus de Consum publicat per l'Idescat com l'Enquesta BBVA en el seu apartat referent als preus mostren com les tensions continuen, el que pot dificultar la recuperació de la demanda. Certament, una part d'aquest augment dels preus és deguda a l'arrodoniment dels preus a unitats de la nova moneda, sobretot en els productes de baix cost unitari, així com a l'augment dels impostos indirectes i preus

Quadre 1
Demanda: creixement en taxes interanuals

Dades cicle-tendència	2001				2002				Dades anuals			
	1tr T	2tr T	3tr T	4tr T	1tr T	2tr T	3tr T	4tr T	2000	2001(p)	2002	2003
Consum	3,0	2,8	2,5	2,6	2,3	2,1	2,1	2,2	3,7	2,7	2,2	2,6
Consum de les llars	3,0	2,7	2,4	2,4	2,1	1,8	1,8	1,9	3,7	2,6	1,9	2,5
Consum públic	2,9	3,1	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,6	3,1	3,4	3,4
Formació Bruta de capital (1)	1,7	2,3	2,3	0,5	-1,7	-1,9	-1,2	1,4	2,5	1,7	-0,8	3,0
Béns d'equipament	-0,5	-0,9	-1,0	-2,9	-4,2	-4,0	-2,5	2,0	2,1	-1,3	-2,2	4,1
Construcció	3,4	4,0	4,2	3,3	2,4	2,2	2,0	2,0	4,8	3,7	2,2	2,0
Demanda interna(*)	2,5	2,6	2,4	1,9	1,2	1,0	1,1	1,9	3,3	2,4	1,3	2,6
Exportacions	13,7	8,6	3,2	0,1	-0,5	-0,5	1,0	2,5	13,0	6,2	0,6	5,0
Importacions	8,1	7,0	5,4	3,6	1,5	0,5	1,5	2,8	9,7	6,0	1,6	4,4
Saldo amb l'estranger (*)	1,5	0,1	-1,3	-1,7	-1,0	-0,5	-0,3	-0,3	0,5	-0,3	-0,5	-0,1
Saldo amb la resta d'Espanya (*)	-1,4	-0,2	1,4	1,9	1,8	1,2	0,6	0,0	-0,1	0,4	0,9	0,0
PIB	2,7	2,5	2,5	2,1	2,0	1,7	1,4	1,6	3,7	2,5	1,6	2,6

(1) Inclou variació d'existències

(*) Aportació al creixement del PIB

(p) Provisional

Les dades ombrejades són previsions BBVA.

Font: Idescat i BBVA.

públics de principis d'any, que simplement impliquen un esglaó en el nivell de preus (i no una acceleració del seu creixement), però existeix el risc de que aquesta situació s'acabi traslladant a la resta de l'economia per la via de creixements salarials, afectant la competitivitat.

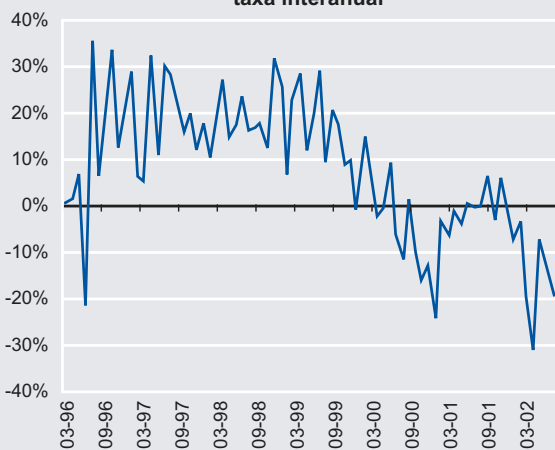
Pel que fa al mercat laboral, continua l'atonía. Segons l'Enquesta de Població Activa publicada per l'INE, d'acord amb la nova metodologia i corresponent al primer trimestre del 2002, el nombre d'ocupats es reduí a Catalunya en 10.500 persones (-0,39%) respecte al

mateix període del 2001, fins a 2.718.600, mentre que el nombre d'aturats augmenta en 70.200, fins a 314.100, amb un ritme del 28,41%.

La demanda interna es debilita

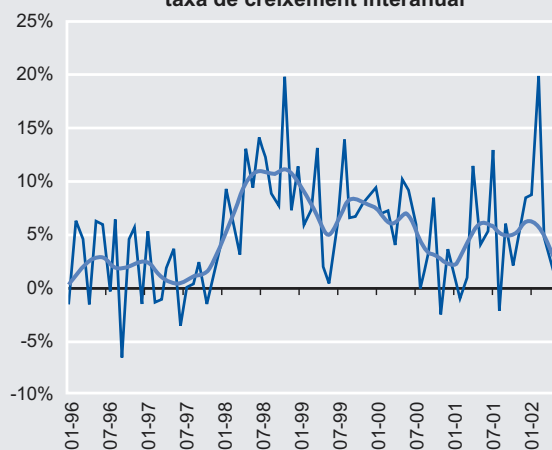
En els últims trimestres, d'acord amb la desacceleració que ha experimentat el mercat laboral, el consum ha mostrat una lenta desacceleració fins arribar al 2,1% de creixement en taxa interanual en el primer trimestre del

Gràfic 2
Matriculacions de turismes:
taxa interanual

Font: Idescat.

Gràfic 3
Índex de vendes a grans superfícies:
taxa de creixement interanual

Font: Idescat i BBVA.

2002, pràcticament un punt per sota del de l'any anterior. L'evolució del consum privat durant el quart trimestre del 2001, que mantingué el ritme de creixement contràriament al que feia preveure la situació dels consumidors, sembla demostrar l'existència d'un cert "efecte euro" que recolzà les compres, sobretot en el cas dels béns duradors, com els automòbils. El gràfic de l'índex de vendes de grans superfícies mostra també el comportament anormal del consum en els últims mesos de l'any 2001, i com les dades dels últims tres mesos (de febrer a abril) marquen una tendència a la baixa.

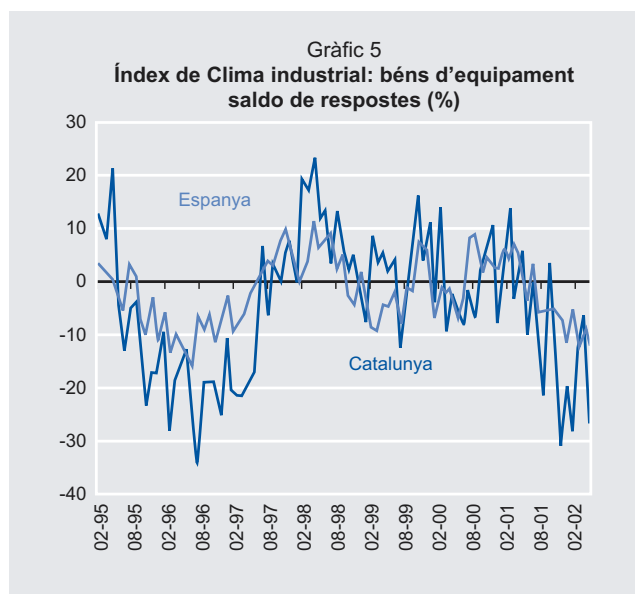
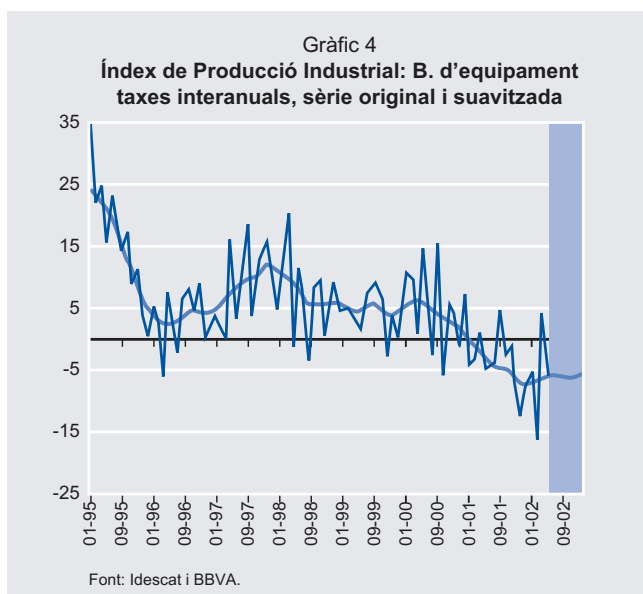
Un cop finalitzat el període de convivència de l'euro i la pesseta, aquesta variable ha recuperat la seva tendència, que es podria perllongar encara un trimestre més. De fet, però, existeixen factors de recolzament d'aquesta variable, que poden impedir una desacceleració més important. El retard en l'augment dels tipus d'interès, el manteniment dels salaris reals, el canvi d'expectatives dels consumidors a mesura que s'estabilitzi l'evolució del mercat de treball, i la pròpia inèrcia de la variable, faran que el creixement no es redueixi més enllà de l'1,8%. De cara al 2003, i possiblement amb un lleuger impacte ja en el quart trimestre del 2002 si els consumidors anticipen decisions de despesa, la reforma de l'IRPF podria afavorir l'augment del consum, representant un nou xoc positiu, al qual es podria afegir el canvi signe dels mercats de renda variable, que tornarien a generar un lleuger efecte riquesa positiu.

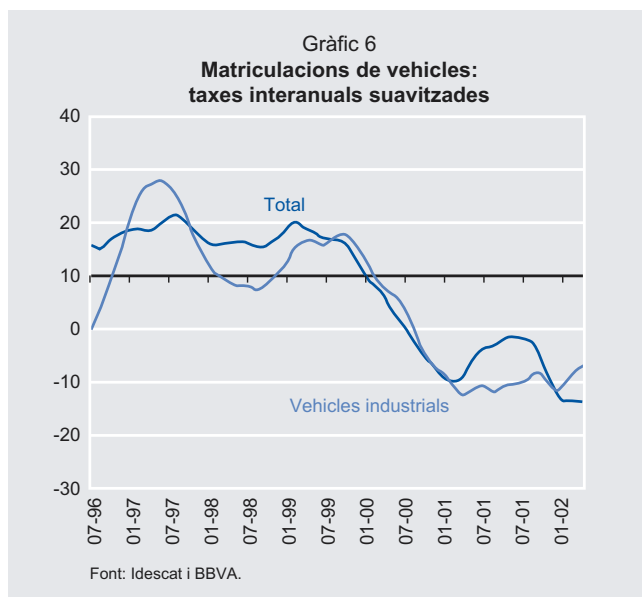
La inversió en béns d'equipament, després de tot un any de taxes negatives, experimentà una important davallada, doncs caigué fins al -4,2% en el primer trimestre de l'any 2002, fet que s'explica no només per la reducció

dels beneficis empresarials esperats i la desacceleració del consum intern, sinó que també s'ha vist arrossegada per la conjuntura internacional, que ha afectat el ritme de les exportacions. Però després de la forta desacceleració experimentada, aquestes semblen haver topat ja amb un sòl. El conjunt de l'activitat industrial s'ha continuat deteriorant, però pel que fa a la inversió sembla que ja s'ha tocat fons, afavorida per la incipient recuperació de les economies europees i el sosteniment que encara ofereix la demanda de la resta d'Espanya. Així, encara que es mantenen els valor negatius, les expectatives, la producció de béns d'equipament, les matriculacions industrials i la inversió industrial¹ han aturat ja el seu procés de caiguda, anticipant que es podria produir, a curt termini, un procés de recuperació de la cartera de comandes. Si el comportament de les borses no acaba afectant la confiança empresarial, la inversió en béns d'equipament podria reprendre creixements positius, en termes interanuals, a partir del quart trimestre d'aquest any.

La formació bruta en construcció, en canvi, inicià un procés de desacceleració al quart trimestre del 2001, que s'ha consolidat en el primer trimestre d'enguany i que sembla que pot continuar, no només durant el 2002 sinó també durant el principi del 2003. El comportament de la construcció, però, es pot considerar dual, per la clara diferència que s'està produint entre el comportament de l'habitatge i el de l'obra civil. El primer comença a notar, després d'anys de fort creixement, l'esgotament del xoc positiu de la rebaixa dels tipus d'interès, l'atonía del mercat de treball, el menor creixement de la renda disponi-

¹ Veure Requadre sobre l'Enquesta BBVA referent al 2n trimestre de 2002.

ble, la fi de l'efecte euro i el fort augment de preu dels últims anys, al que encara resta un cert recorregut² durant aquest any. Així, s'observa ja un menor dinamisme dels visats d'obra residencial.

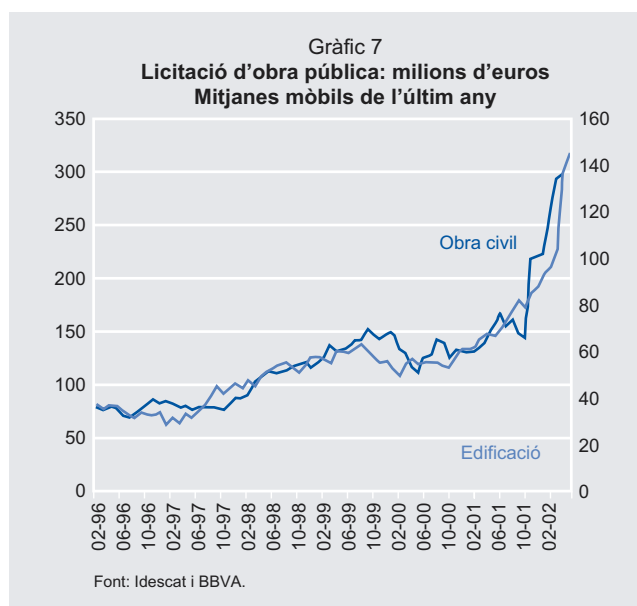
L'obra civil, en canvi, s'està veient beneficiada pel comportament de les Administracions Públiques, donada la proximitat d'un any electoral. La licitació d'obra pública, tant als Ajuntaments com a la Generalitat i al Govern central (en la part que incideix a Catalunya) ha experimentat un fort creixement, en el qual s'ha vist també arrossegat l'habitatge de protecció oficial. Addicionalment, el repte del Fòrum 2004 a la ciutat de Barcelona, que serà aprofitat també pels municipis de Sant Adrià del Besòs i Badalona per obrir bona part del front marítim a la ciutat, l'arribada de l'AVE i l'ampliació de l'aeroport de Barcelona s'estan notant en l'evolució de la licitació oficial, i tindran un impacte positiu en l'evolució de l'obra civil tant durant el 2002 com en el 2003. L'impacte de totes aquestes obres es reflecteix clarament al gràfic adjunt, i es traduirà en una millora de l'activitat del subsector durant el 2002 i el 2003.

No obstant, l'avinentsa de les eleccions municipals el proper mes de juny marca un límit a la necessitat d'execució de les obres públiques, que s'aniran desaccelerant de forma continuada a partir del proper hivern. Així, el recolzament de l'activitat en infraestructures no serà suficient per a mantenir el ritme de creixement de la formació bruta de capital en construcció, que es veurà afectada per l'evolució a la baixa de l'edificació residencial.

En conjunt, per tant, la demanda interna ha afrontat en el primer semestre de l'any 2002 un procés de desacceleració important, que es veurà allargat, previsiblement, durant el tercer trimestre. A partir del quart trimestre, quan la inversió en béns d'equipament iniciï la seva recuperació i el consum privat comenci a anticipar els efectes de la reforma de l'IRPF, l'aportació de la demanda interna al creixement del PIB és recuperaria fins a l'entorn del 2% a finals d'any, i fins al 2,6% de mitjana al 2003.

Sector exterior: la clau per a la recuperació

El sector exportador a l'estranger de l'economia catalana ha patit, des del màxim cíclic que s'assolí al novembre del 2000, l'impacte de la desacceleració del comerç mundial i del pitjor comportament de les economies europees. L'any 2001 es caracteritzà per una desacceleració continuada del creixement de les exportacions, fins que a partir d'octubre de 2001, la taxa (neta d'efectes estacionals) es féu lleugerament negativa, on s'ha mantingut fins al mes d'abril del 2002 (última dada disponible). Diversos factors han incidit, però, en aquesta evolució. A més de la ja esmentada desacceleració del comerç internacional i dels mercats de destí europeus, la competitivitat en preus de l'economia catalana ha continuat empitjorant per quart any consecutiu. D'una banda, perquè si bé Catalunya aconseguí durant el 2001 eliminar el diferencial d'inflació amb Espanya, el d'aquesta última amb la UEM s'ha reduït només en dues dècimes i es manté encara en 1 punt, imposant una dificultat addicional a l'avenç de les exportacions en els

² Veure Situación Inmobiliaria, Juliol 2002, Servicio de Estudios BBVA.

mercats europeus, sobretot en moments de desacceleració d'aquests. I de l'altra, perquè encara que continuà la depreciació de l'euro envers el dòlar (això sí, a un menor ritme), el comportament de la resta de divises ha provocat que la UEM perdés competitivitat exterior. En el 2002, la diferent evolució del tipus de canvi euro-dòlar en el segon trimestre, que ja ha arribat a tocar la paritat, i l'evolució prevista per als propers trimestres faran que de mitjana l'euro s'aprecii, el que comportarà una pèrdua de competitivitat en preus de l'àrea de la UEM del 4%, desfent part de l'avantatge aconseguit en els anys anteriors. Per a Catalunya, i si es manté el diferencial nul amb la inflació mitjana espanyola, això pot significar una pèrdua addicional de 0,9 punts percentuals en la competitivitat, que s'afegirien als 1,9 punts acumulats en els últims quatre anys, el que eventualment podria dificultar la recuperació del sector exportador.

Les importacions, al seu torn, experimentaren durant el 2001 una desacceleració, però lleugerament menys intensa, en línia amb l'experimentada pel consum privat. Així, en conjunt, el saldo amb l'estranger passà d'una

aportació positiva d'1,5 punts en el primer trimestre del 2001 a restar-ne 1,7 en el quart trimestre de l'any. En el primer trimestre del 2002, l'aportació ha millorat fins a restar només 1 punt, però aquesta evolució es deriva no d'una millora de les exportacions, encara per venir, sinó de la desacceleració de les importacions en el primer trimestre. A mesura que es recuperi l'activitat exportadora, el saldo amb l'estranger reduirà la seva aportació negativa al PIB català, i es preveu que podria tancar l'any restant només tres dècimes, per a fer-se pràcticament nul durant el 2003.

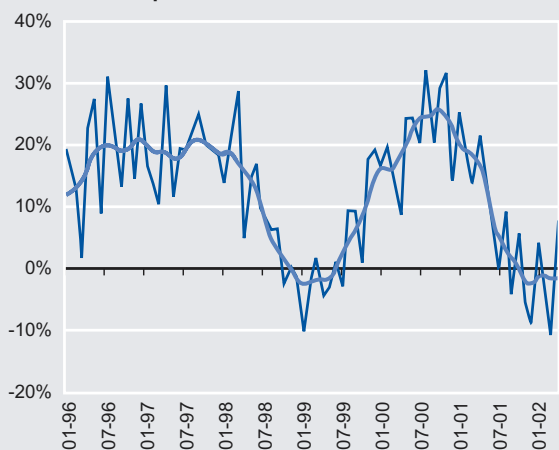
El comportament del sector exterior, però, es va veure compensat lleugerament, i de forma creixent a mesura que avançava l'any, amb el saldo del comerç amb Espanya. En aquest cas, la millor evolució de la demanda interna respecte a d'altres economies del nostre entorn ha afavorit un comportament invers al de l'estranger, capaç fins i tot de compensar l'efecte negatiu del primer durant el 2001, però que s'anirà capgirant a mesura que durant el 2002 continuï la desacceleració del consum a la resta d'Espanya.

Quadre 2
Evolució del tipus de canvi efectiu real, mesurat amb preus de consum

	Cat./Món	Cat-Esp	Esp-UEM	UEM-Món	Esp-Món	\$/€
1998	0,5	0,3	0,2	2,5	1,2	1,12
1999	0,5	0,4	1,1	-6,1	-1,5	1,07
2000	0,3	0,4	1,2	-9,7	-3,1	0,92
2001	0,6	0,0	1,0	2,5	2,1	0,90
2002	0,9	0,1	1,2	4,0	2,9	0,93
2003	0,6	0,1	1,1	0,2	1,2	0,92

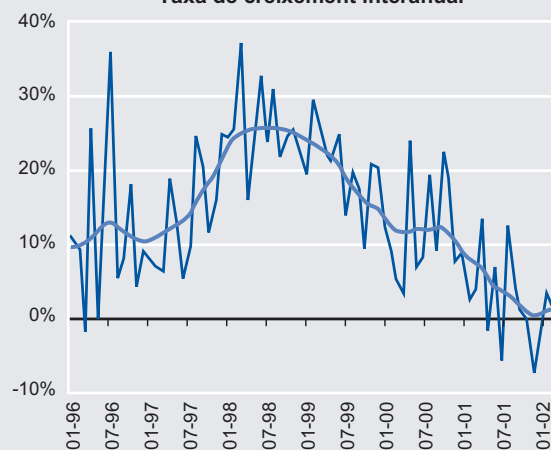
Font: BBVA.

Gràfic 8
Exportacions de l'economia catalana

Font: Idescat i BBVA.

Gràfic 9
Importacions de béns de consum. Taxa de creixement interanual

Font: Idescat i BBVA.

Activitat: els serveis es desacceleren, i la recuperació vindrà per la indústria

El 2001 es caracteritzà per una forta activitat constructora i el manteniment dels serveis a ritmes superiors al 3%, però amb l'agricultura i la indústria en clara desacceleració. Aquest perfil s'ha mantingut també durant el primer trimestre del 2002, però tot indica que, a partir de l'estiu, canviarà el panorama.

En l'agricultura, el 2001 va venir marcat per la sequera, els temporals al Maresme i, a finals d'any, a Lleida. Aquests últims encara afecten la campanya actual, amb reduccions de la collita de poma i pera, però altres productes, com el préssec, poden mostrar increments importants. La relativa estabilitat dels preus que s'observa en el que va d'any pot afavorir el manteniment de les rendes agràries. Pel que fa a la ramaderia, les malalties de l'Encefalopatia Espongiforme Bovina (vaques boges) i la Pesta Porcina Clàssica, havien introduït restriccions al comerç i obligat, segons les xifres de l'Unió de Pagesos, al sacrifici obligatori de 222.000 animals en el cas de la PPC. L'aixecament de les restriccions, fet oficial el 22 de juliol, permet un pas més en la recuperació del sector i facilita la recuperació de l'activitat a les comarques centrals de Catalunya i del sector agroalimentari.

La indústria, després d'un període marcat per la desconfiança en les perspectives i les males notícies (tancaament de LEAR a Cervera, rebaixes en la producció del sector automobilístic), comença a mostrar que ja s'ha arribat al mínim. En els seus apartats referents a indústria³ l'enquesta BBVA mostra com, encara que la tendència en producció i cartera de comandes es manté en

nivells negatius, la inversió ha experimentat una lleugera millora en aquest trimestre, coincidint amb la millora de les expectatives de creixement mundial. Encara es troba en valors negatius, el que implica una situació de recessió, però podria haver assolit el mínim. Aquesta conclusió es recolza, també, en l'evolució del nivell d'estocs, que després d'un any corregint es comença a apropar a la mitjana històrica, en les ampliacions de capital de les societats mercantils que publica l'Idescat, amb un comportament clarament positiu en el segon trimestre del 2002, i en l'evolució de l'Índex de Producció Industrial, que amb dades fins al mes de maig mostra una correcció a l'alça respecte al trimestre anterior. En aquest indicador es podria observar encara un valor negatiu en el conjunt del segon trimestre, per la incidència que pugui tenir la vaga general del 20 de juny sobre la dada d'aquest mes, però ja sortiria d'aquesta zona a partir del tercer trimestre.⁴

En la construcció, la dualitat observada en la demanda es manté en la producció. D'aquesta manera, l'obra civil, que ha mostrat una activitat dèbil en mesos anteriors, es veurà accelerada a partir d'ara com a conseqüència de l'augment de la licitació de les Administracions Públiques. Tanmateix, aquesta serà insuficient per a substituir la desacceleració de l'obra residencial privada, mostrada incipientment en l'últim trimestre del 2001 (no hi ha dades posteriors). L'Enquesta BBVA, addicionalment, mostra com s'estan aturant les promocions a les comarques de fora de la corona metropolitana de Barcelona, incloses les zones turístiques, mentre que a l'entorn de la capital, la major resistència a la baixa és deguda al desplaçament de població des dels municipis de l'àrea, amb més limitacions de sòl i preus més elevats.

3 Veure Requadre "Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya, 2n trimestre de 2002.

4 Veure Requadre "Previsió de l'IPI català a partir de l'Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya".

Quadre 4
Oferta: creixement en taxes interanuals

Dades cicle-tendència	2001				2002				Dades anuals			
	1tr T	2tr T	3tr T	4tr T	1tr T	2tr T	3tr T	4tr T	2000	2001(p)	2002	2003
Agricultura	-4,9	-8,1	-9,1	-7,9	-3,6	0,9	4,0	5,2	5,4	-7,5	1,6	5,4
Indústria	2,2	1,7	1,4	0,2	-0,2	-1,2	-0,9	0,3	3,9	1,4	-0,5	2,4
Construcció	2,3	3,3	4,0	3,7	3,5	3,3	2,1	1,7	3,3	3,3	2,7	2,0
Serveis	3,4	3,3	3,3	3,3	3,0	2,8	2,4	2,2	3,7	3,3	2,6	2,6
Impostos nets s/productes	1,4	1,5	1,7	1,9	2,4	2,7	1,7	1,3	2,8	1,6	2,0	3,4
PIB	2,7	2,5	2,5	2,1	2,0	1,7	1,4	1,6	3,7	2,5	1,6	2,6

(p) Provisional

Les dades ombrejades són previsions BBVA.

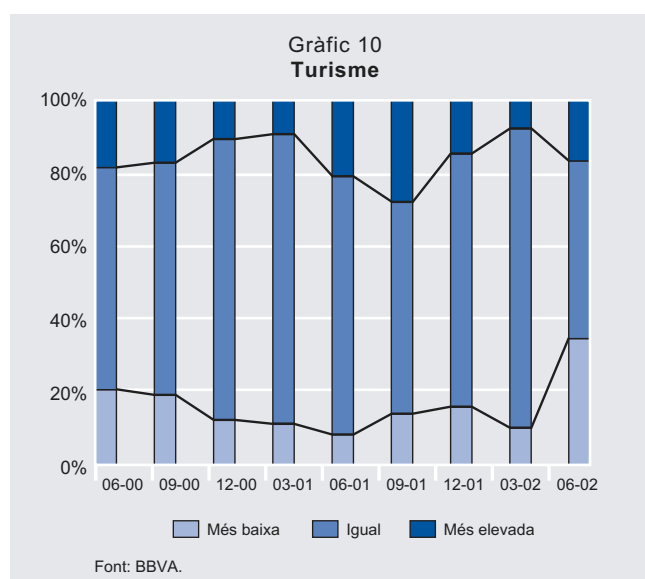
Font: Idescat i BBVA.

En els serveis comercials, l'activitat s'ha desaccelerat moderadament després de la forta campanya del quart trimestre del 2001, recolzada en l'efecte euro (veure gràfic de vendes a grans superfícies) i com a conseqüència de la desacceleració de la renda disponible. Un procés que continuarà com a conseqüència de la menor despesa dels turistes, lligada tant a una disminució en el nombre d'aquests com a la menor despesa per persona que ja s'ha observat en el primer trimestre.

Un any flux en turisme

Tot i que, segons les principals tour-operadores, la por a volar per part dels turistes ja ha passat, la desacceleració de les economies europees, amb impacte a Europa de l'Est, està afectant el turisme que arriba a Espanya. La incidència es nota particularment a les Illes, sobretot les Balears, on la Federació Hotelera estima que s'ha produït una caiguda del 25% en la contractació de places. L'enquesta sobre l'Activitat Econòmica BBVA a les Balears corrobora aquesta situació, mostrant també una perspectiva d'empitjorament per al tercer trimestre, com a mínim a l'illa de Mallorca. La implantació de l'"ecotaxa", de la que internacionalment se n'ha fet un ressò negatiu, i la previsió d'una vaga al sector durant els dies de màxima afluència turística, que poden estar condicionant també les reserves per part dels turistes, són factors addicionals que juguen a la contra de l'evolució d'aquest mercat durant l'estiu d'enguany. D'altra banda, la situació política al sud i a l'est de la Mediterrània ha generat un cert efecte refugi, però no sembla ésser suficient en el cas de les Illes, on la temporada turística es veurà clarament afectada per l'evolució de l'economia dels mercats d'origen.

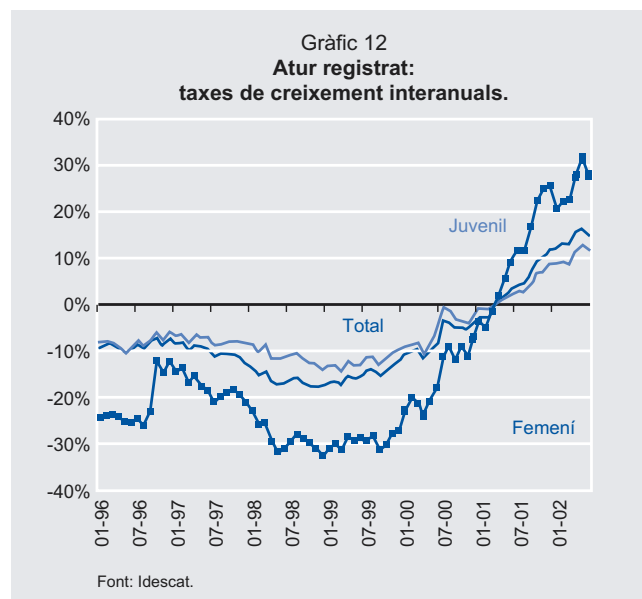
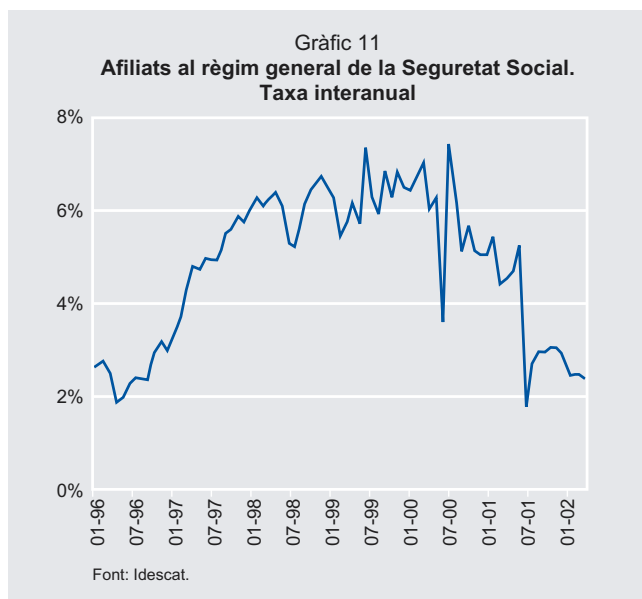

En el cas de Catalunya, la Federació Hotelera ha fet públiques xifres que reflecteixen una baixada de 4 o 5 punts en el cas de la Costa Brava, però a localitats com Lloret la disminució del turisme alemany ha estat, en la primera quinzena de juliol, del 30%. Tampoc evoluciona molt millor la Costa Daurada, on la disminució de l'ocupació és d'entre 5 i 10 punts, lligada en aquest cas no només als mercats anglès i alemany, sinó també al rus. Tanmateix, aquestes xifres impliquen encara nivells d'ocupació elevats en el cas d'aquest últim punt turístic, ja que l'ocupació a la costa de Tarragona es mou a l'entorn del 80-85%, mentre que a la Costa Brava aquesta xifra se situa a l'entorn del 65-70%. Tot i aquest comportament negatiu en els primers dies de l'estiu, el sector es troba encara pendent de veure com evolucionen les reserves d'última hora, per a finals de juliol i per al mes d'agost, i s'ha mantingut el nombre de turistes d'altres països, com França, Bèlgica o la resta d'Espanya. Aquests últims, juntament amb l'impacte que l'any Gaudí pot tenir per esmorteir la disminució del nombre de visitants a la ciutat de Barcelona, són els factors que poden permetre que el sector experimenti una caiguda menor que a les Balears. Val a dir, però, que el sector ha reaccionat amb rapidesa a la situació de desacceleració de les economies alemanya i britànica, cercant tant l'atracció del turisme espanyol, on la desacceleració econòmica no es nota tant, com altres mercats com els nòrdics.

Ocupació: només augmenta al sector públic

Des de març fins a maig, últims mesos amb informació disponible, el creixement del nombre d'afiliats a la Seguretat Social ha tornat a desaccelerar-se fins a una mitjana del 2,4%. Aquest fet, juntament amb l'evolució de les dades d'ocupació de l'Enquesta de Població Activa de l'INE, que mostra una disminució de 10.500 ocupats en el 1r trimestre del 2002 respecte al mateix període de l'any anterior, és coherent amb la reducció de l'ocupació prevista per BBVA per al conjunt de l'any, i reflecteix l'atonía en la qual es troba el mercat laboral a Catalunya. La qüestió és especialment remarcable quan s'analitza l'evolució del sector privat, on el nombre d'assalariats s'ha reduït en un 2,5% en l'últim any (49.100 persones), mentre que al sector públic s'ha incrementat la contractació indefinida en 11.600 persones (un 4,1% anual). La desacceleració és generalitzada en tots els sectors, amb una taxa negativa a la indústria (-2,1%), pràctica estabilitat a la construcció (+0,2%) i als serveis (variació nul·la), i només es detecta un augment a l'agricultura (7,6%, 5.300 ocupats més que fa un any).

L'atur registrat, per la seva banda, ha continuat augmentant, si bé en el mes de juny s'assenyala una lleugera reducció en la taxa de creixement, fins al 15,6%.

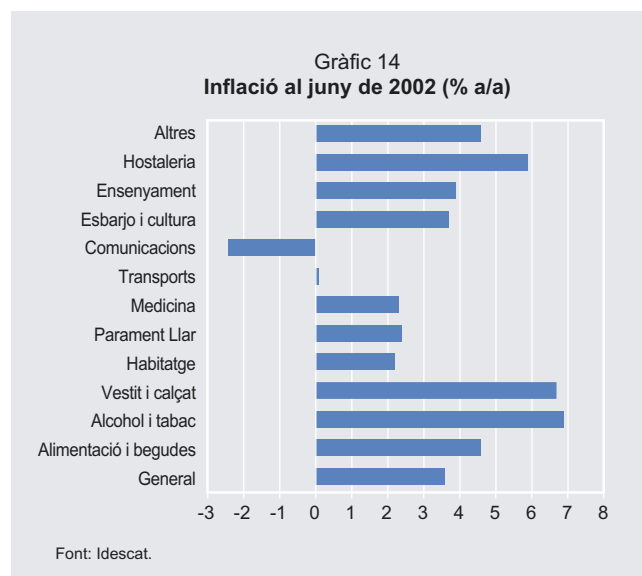
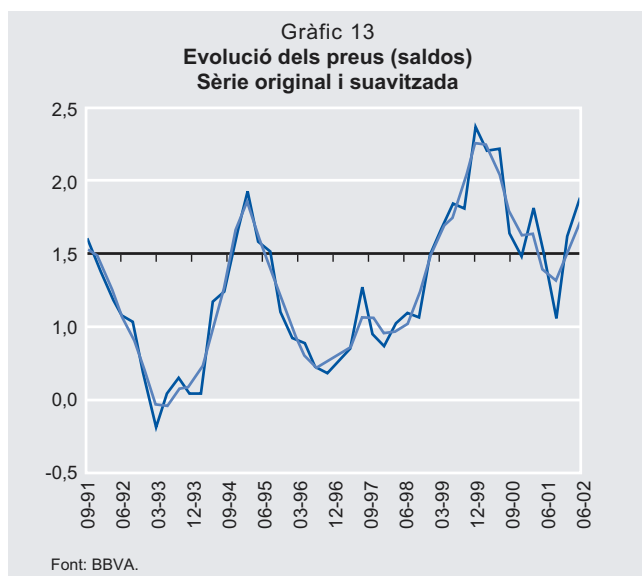

L'Enquesta BBVA mostra que en el segon trimestre de l'any les xifres poden haver millorat lleugerament a causa dels efectes estacionals, però a tots els sectors l'ocupació ofereix un saldo de respostes negatiu i, excepte en el cas de la construcció (on la tendència és a millorar lleugerament dins de la negativitat, a causa de l'obra pública) la tendència és encara lleugerament descendent.

Preus: l'arrodoniment marca l'inici de l'any

En els últims mesos diferents xocs han afectat negativament l'evolució de la inflació. Addicionalment al rebot dels preus dels aliments per l'escassetat de l'oferta, com

en la fruita i la verdura, i a les tensions de la demanda en productes com l'oli, es poden haver produït canvis en els preus més intensos del que és habitual com a conseqüència del canvi de la pesseta a l'euro i el re-etiquetatge de productes posterior, sobretot en el cas de productes de baix preu i consum habitual, on es busca utilitzar preus "rodons" abans que no l'ajust al cost. Això es detecta, per exemple, en l'augment de preus de l'hostaleria, que s'ha accelerat fins al 5,9% al juny, gairebé dos punts per sobre de la xifra amb que varen començar l'any. L'entrada en el càlcul de l'IPC dels preus rebaixats dificulta predir l'evolució mensual, sobretot si es té en compte que, enguany, l'impacte de les rebaixes podria ser superior a anys anteriors com a resultat d'una política comercial que busqui recuperar la demanda. La previsió però, lligada a una lleugera apreciació de l'euro en

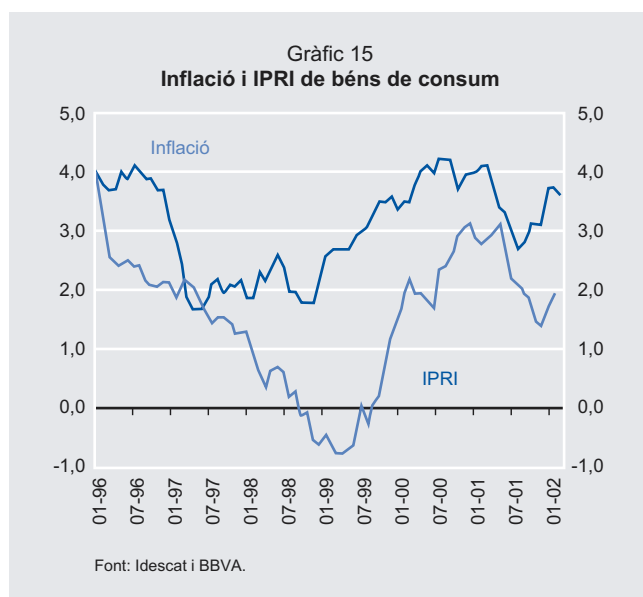
la segona part de l'any i a una estabilitat del preu del petroli, mostra que la tendència alcista podria continuar durant l'any, per a tancar el mes de desembre lleugerament per sobre del 4,0%.

Un aspecte particularment preocupant d'aquest rebot de la inflació és l'impacte que pot tenir sobre l'evolució dels preus industrials de béns de consum, que al mes de maig tornaren a arribar al 2%, després d'haver trencat la tendència a la baixa mantinguda durant tot el 2001. La clara

correlació que mostren ambdues sèries fa preveure que l'IPRI de béns de consum pot també continuar augmentant durant l'any, sobretot si es té en compte que els marges empresarials s'han reduït i per tant hi ha menys capacitat per a assumir augments de costos. El creixement dels salaris pactat en convenis (el 2,77% fins al maig) es situa vuit dècimes per sota de l'acumulat durant el 2001, el que pot ésser considerat una bona notícia, però sembla difícil de sostenir si la inflació es manté, i podria obligar a l'activació de les clàusules de revisió automàtiques, impactant així sobre els costos laborals unitaris. Ja que el risc principal a mig termini és la pèrdua de competitivitat que es deriva del diferencial d'inflació, convé mantenir la referència de la inflació europea i fins i tot obtenir un diferencial positiu que permeti recuperar les pèrdues acumulades en els últims anys.

2003: PIB al 2,6%, si tot va bé

En definitiva, les perspectives per a finals d'any i principis de l'any que ve mostren una recuperació de l'economia catalana, recolzada tant en factors interns, com la reforma de l'IRPF que reactivarà el consum o el manteniment de tipus d'interès baixos, com en factors externs, entre els quals destaca la recuperació de les economies internacionals, la lleugera depreciació de l'euro i l'estabilitat del preu del petroli. No obstant, hi ha el risc d'un eventual empitjorament de l'escenari internacional, que podria retardar la recuperació.

Previsió de l'IPI català a partir de l'Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya

Una part de l'enquesta sobre l'activitat econòmica que el BBVA realitza trimestralment des de fa pràcticament vint anys a més de 180 oficines de la seva xarxa d'oficines a Catalunya es centra en el sector industrial. Concretament, es pregunta a les oficines per la situació, en el seu àmbit d'influència, de la producció industrial, la cartera de comandes, el nivell d'existències, la inversió, l'ocupació i les exportacions, així com també sobre l'evolució de l'activitat econòmica general i sobre la perspectiva per al trimestre següent. L'explotació dels saldos de respostes, i de la quantitat de respostes en cada sentit de les diferents preguntes,¹ proporciona una visió detallada de la situació de la conjuntura de l'economia catalana, no només en el seu conjunt i per comarques (com es pot observar en altres seccions d'aquesta revista) sinó també a nivell sectorial.

Un aprofitament addicional de la informació qualitativa de l'enquesta és utilitzar-la per a millorar les previsions a curt termini d'alguna variable quantitativa rellevant per al seguiment del cicle econòmic, com el PIB o l'índex de producció industrial (IPI). El guany o millora de les previsions de la variable quantitativa es derivaria tant d'una major quantitat d'informació que la subministrada per la sèrie temporal de la que es tracti, com de la disponibilitat de les dades qualitatives amb un cert avenç temporal respecte a la sèrie quantitativa sobre la que es pretenen realitzar prediccions.

En aquest cas, s'intenta predir l'evolució de l'IPI de Catalunya (índex mensual difós per l'Idescat) utilitzant la informació qualitativa de l'Enquesta BBVA sobre l'Activitat Econòmica a Catalunya. L'interès del seguiment de l'activitat industrial en l'anàlisi de conjuntura no és degut només al pes que aquesta té en el conjunt de l'economia catalana, només superada pels serveis, sinó també perquè es tracta de l'activitat amb una major capacitat explicativa del cicle de l'economia.²

Una funció de transferència entre l'IPI i variables de l'Enquesta BBVA

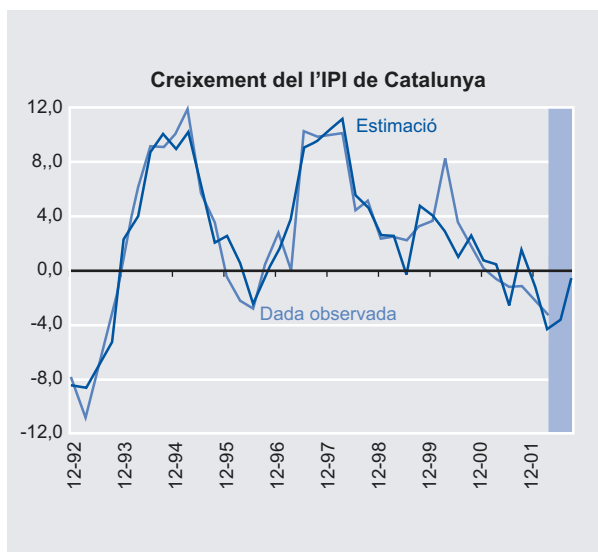
El model de regressió pren la forma $TVIPI_t = \alpha + \beta * X_t + \epsilon_t$, on la variable que s'estima, TVIPI, és la taxa de variació interanual de l'IPI. Les variables explicatives (X) provenen de l'Enquesta BBVA, seleccionant aquelles que permeten obtenir un millor ajust estadístic. Addicionalment, i tractant d'obtenir una millor previsió de l'IPI, s'afegeix com a restricció que les variables explicatives no siguin contemporànies, sinó avançades a la variable explicada. És a dir, la variació de l'IPI d'un trimestre vindrà explicada per les variables de l'Enquesta de períodes anteriors.

Un cop analitzades totes les sèries de l'Enquesta, les que ofereixen un millor resultat a nivell estadístic són: augment del Nivell d'existències, augment de la Cartera de comandes, disminució de les Exportacions i disminució de la Inversió industrial. Totes aquestes variables entren a l'equació amb un avenç d'un trimestre, excepte la inversió que s'avança tres trimestres. S'afegeix també una intervenció per al període entre el segon trimestre de 1997 i el segon de 1998. L'equació estimada resultant té una capacitat explicativa de la variació de l'IPI del 87,7%, amb un residu que es pot caracteritzar com a "soroll blanc". Així, tal i com s'observa al gràfic adjunt, les dades ja conegudes de l'Enquesta BBVA del primer semestre del 2002 permeten preveure que la variació de l'IPI hauria registrat un mínim en el 1r trimestre del 2002, i estimar una recuperació per al segon i tercer trimestres. Fins i tot no és descartable que en aquest últim període s'assoleixi un creixement positiu de l'activitat industrial.

- 1 Les tres possibles respostes són: a l'alça (augmenta, millorarà), igual (estable) i a la baixa (disminueix, empitjorà).
- 2 Per la naturalesa de les activitats incloses a la indústria, les més sotmeses a la competència i obertes a l'efecte de xocs, tant interns com externs.
- 3 És a dir, independent i idènticament distribuït com una funció Normal, el que permet contrastar hipòtesis amb els estadístics habituals.

Creixement de l'IPI de Catalunya	
	% a/a
4tr01	-1,90
1tr02	-3,11
2tr02	-3,55
3tr02	-0,56
2001	-1,20
2002 (gener-setembre)	-2,41

Font: INE, IDESCAT i BBVA.

Enquesta BBVA sobre l'activitat econòmica a Catalunya. Segon trimestre de 2002.

L'enquesta, realitzada durant la primera quinzena de juliol, mostra una molt lleugera recuperació de l'activitat econòmica en aquest període, i que el mínim ja es podria haver assolit.

Les expectatives per al 3r trimestre, que continuen a la baixa, mostren el poc convenciment sobre la capacitat de recuperació de l'economia catalana. El pendent, però, és menor i podria canviar si el tercer trimestre resulta lleugerament més positiu.

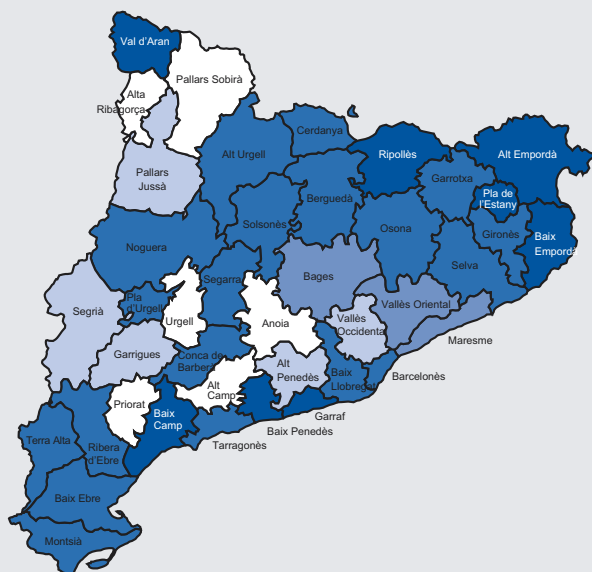
Les variables industrials continuen mostrant desacceleració, però amb menys força que en trimestres anteriors. La desacceleració del turisme no ha afectat a totes les àrees (augmenta el percentatge de respostes positives) i no s'ha traslladat encara al conjunt dels serveis, però tampoc ha servit per a rebaixar les tensions dels preus, que mostren una forta recuperació tot i el pitjor comportament de les vendes i les exportacions.

Quadre resum de l'activitat econòmica (% de respostes)

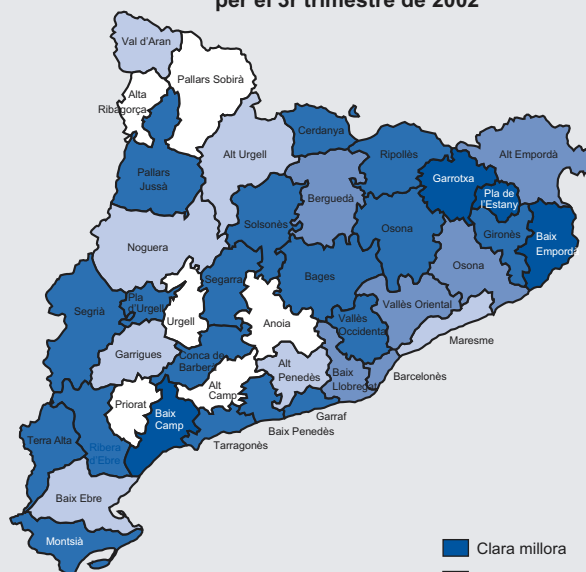
	2n trimestre de 2002			1r trimestre de 2002		
	Augmenta	Estable	Baixa	Augmenta	Estable	Baixa
Producció industrial	9	74	17	6	73	21
Cartera de comandes	13	59	28	10	54	36
Nivell d'estocs	14	73	13	20	71	9
Inversió al sector primari	4	77	18	6	79	15
Inversió industrial	12	59	29	11	58	31
Inversió en serveis	15	68	17	14	67	19
Nova construcció	24	61	15	18	62	20
Ocupació industrial	5	76	20	3	78	18
Ocupació en construcció	19	65	16	13	73	14
Ocupació en serveis	19	68	13	7	77	17
Preus	41	57	2	34	63	2
Vendes	17	53	20	9	62	29
Exportacions	6	65	28	4	70	26
Activitat Econòmica	16	62	22	5	59	35
Perspectiva per al trimestre vinent	15	51	34	17	59	24

Font: BBVA.

Activitat econòmica en el 2n trimestre de 2002

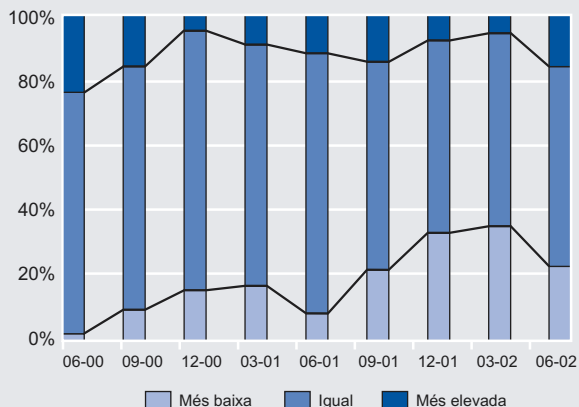
Perspectiva de l'activitat econòmica per el 3r trimestre de 2002

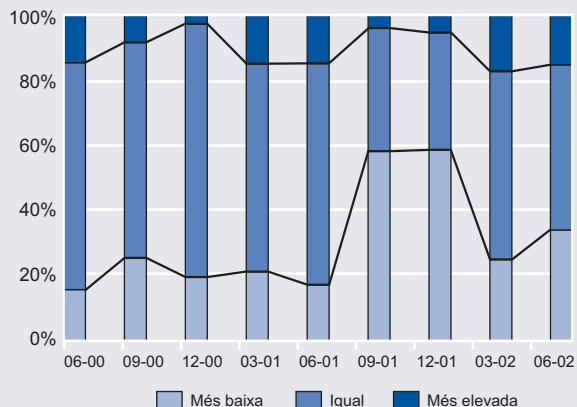
- Clara millora
- ▨ Millora lleu
- Estabilitat
- Lleuger empitjorament
- Empitjorament

Per comarques, en l'activitat econòmica s'observa un clar predomini de l'estabilitat, a diferència del que succeïa en trimestres anteriors. La perspectiva, però, no és unànim, independentment de l'activitat predominant a la comarca. Així, s'observen valors diferenciats entre comarques turístiques, com l'Empordà o el Maresme, i industrials, com el Vallès Occidental o el Baix Llobregat.

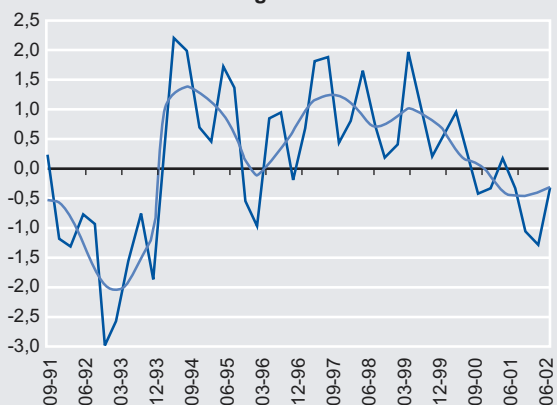
Activitat econòmica

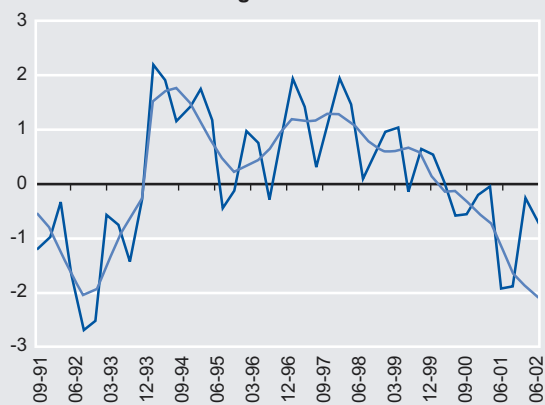
Expectatives pel 2n trimestre de 2002

Activitat econòmica (saldos)
Sèrie original i suavitzada

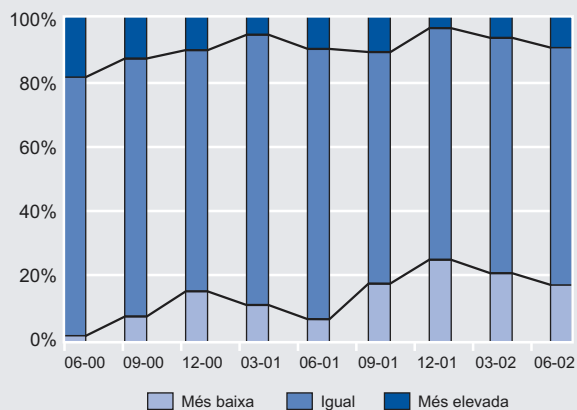
Expectatives pel 3n trimestre de 2002 (saldos)
Sèrie original i suavitzada

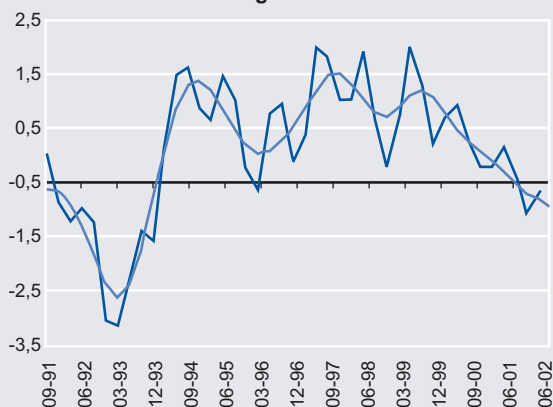
Indústria

El sector industrial suavitza la seva tendència d'empitjorament. La davallada de la producció industrial perd força, i i la inversió es recupera lleugerament.

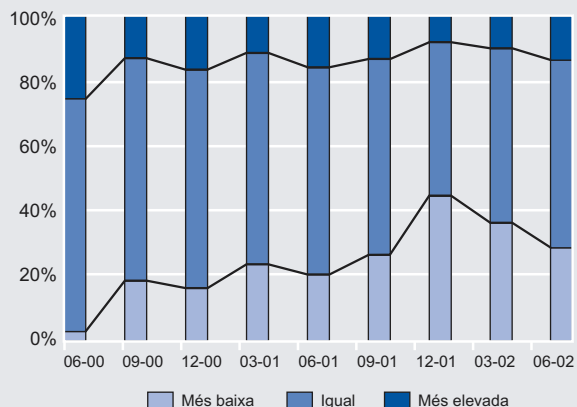
Producció industrial

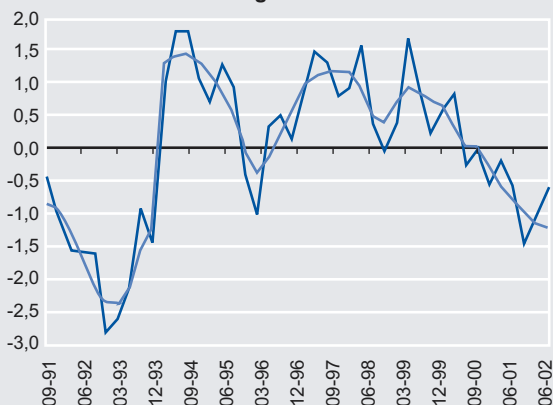
**Producció industrial (saldos)
Sèrie original i suavitzada**

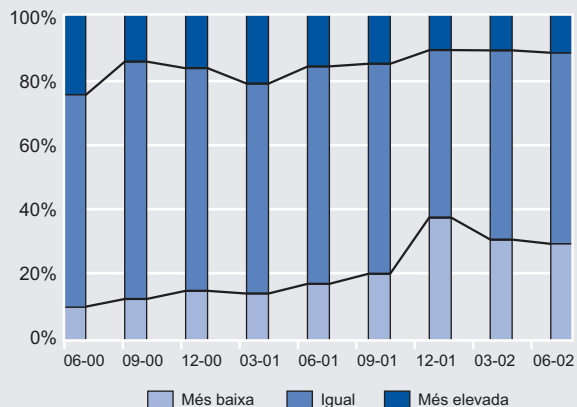
Cartera de comandes

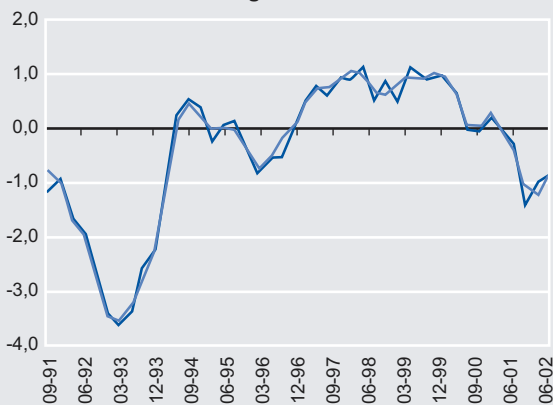
**Cartera de comandes (saldos)
Sèrie original i suavitzada**

Inversió industrial

**Inversió industrial (saldos)
Sèrie original i suavitzada**

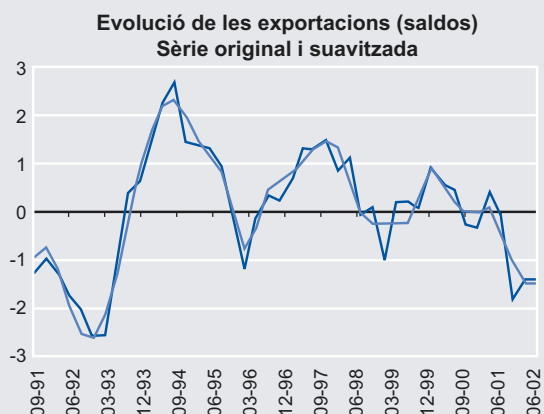
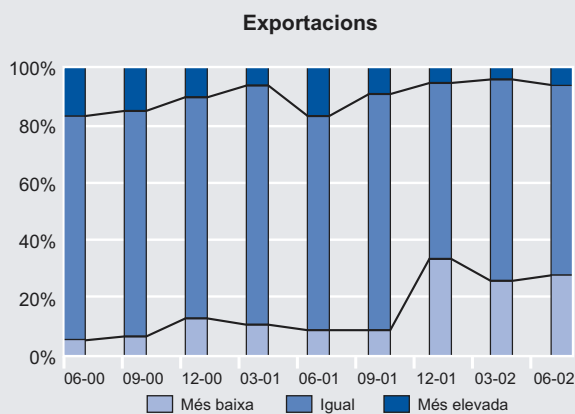
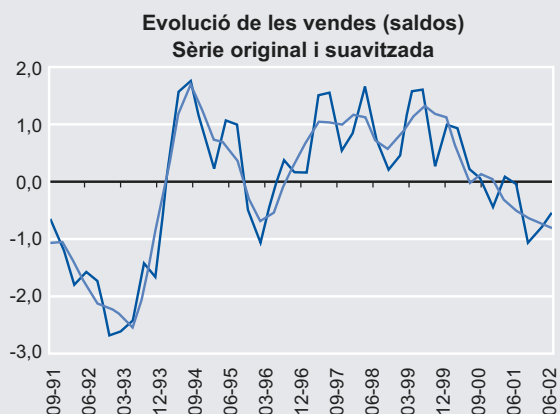
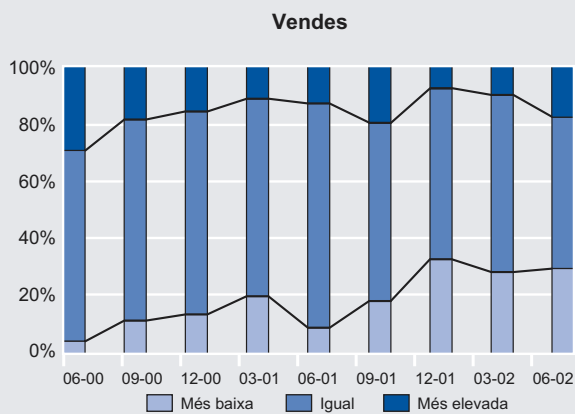
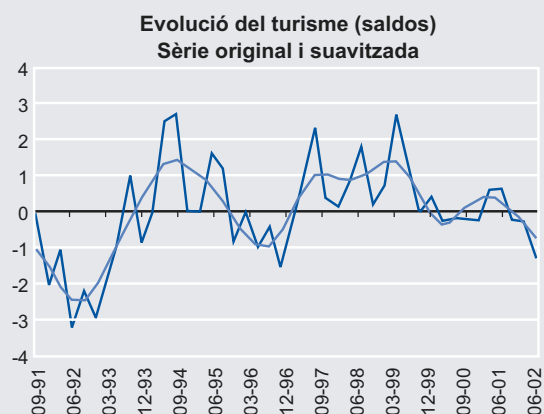
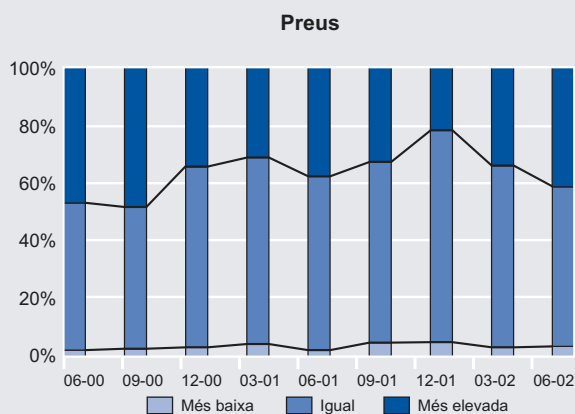

Font: BBVA.

Demanda

El turisme continua la seva tendència lleugerament a la baixa iniciada el setembre del 2001. El clar empitjorament del nombre de respostes negatives més que compensa el creixement de les positives, lligades a una millor evolució del turisme interior.

Pel que fa a les vendes, tant les interiors com les exportacions, es frena la tendència de caiguda, si bé ambdues variables romanen en valors negatius. Els preus han capgirat la seva tendència a la moderació i semblen reflectir l'impacte de l'"efecte arrodoniment", desafiant la moderació de la demanda.

Font: BBVA.

La Nova Economia a Catalunya: entre Espanya i Europa

ANGEL MELGUIZO ESTESO*

Introducció

L'impacte dels canvis tecnològics sobre l'economia és un dels temes amb més rellevància i actualitat en la investigació econòmica en general, i en la literatura del creixement econòmic en particular. El seu interès s'ha vist incrementat recentment com a conseqüència de l'extraordinari període d'expansió registrat als EUA en la segona meitat dels anys noranta, lligat a canvis estructurals en la productivitat, que s'ha denominat *Nova Economia*.

Tres elements semblen conformar les bases sobre les que ha sorgit aquest fenomen: en primer lloc, un intens procés d'innovacions tecnològiques en els sectors productors de Tecnologies de la Informació i la Comunicació –*hardware*, *software* i telecomunicacions– (TIC). En segon lloc, la difusió d'aquestes noves tecnologies i els importants canvis organitzatius en la gestió empresarial derivats d'ella. I per últim, un recolzament de les polítiques públiques al procés, amb especial menció a l'impacte que tenen sobre la inversió el capital físic, el capital humà i la Recerca i Desenvolupament (R+D).

Els principals efectes macroeconòmics de la Nova Economia són més productivitat, més creixement i menys inflació. Segons una anàlisi del Servicio de Estudios BBVA (2000), l'impacte potencial de la Nova Economia a Espanya podria suposar set dècimes addicionals de creixement anual fins a l'any 2010 i una inflació que seria un 1,2% inferior a la que s'obtidria en un escenari base que no contemplava un xoc positiu de productivitat. No obstant, els estudis diponibles sobre el desenvolupament de la Nova Economia i la Societat de la Informació a diferents països coincideixen a incloure Espanya en un tercer bloc de països (juntament amb Itàlia, Grècia i Portugal) endarrerit respecte al grup de líders (EUA, Canadà, països de l'est d'Àsia, països nòrdics) i del grup de seguidors (centre d'Europa)¹. Aquest des-

avantatge relatiu en la producció i difusió de les TIC explica, en part, la pobra evolució de la productivitat espanyola, que s'ha desaccelerat 1,2 punts en el període 1995-2001 si es compara amb el previ, 1980-1994², i representa, d'acord amb les xifres d'Eurostat, el 92% de la productivitat mitjana europea i el 75% de la dels EUA.

Tanmateix, Espanya no pot ésser considerat un país homogeni en aquest sentit, existint diferències notòries en l'esforç i el desenvolupament de la Nova Economia per CC.AA. Un estudi recent editat per la Fundación Auna³ presenta un índex de la Societat de la Informació per Comunitats Autònomes per l'any 2001, que considera la capacitat tecnològica i innovadora de cada regió, el capital humà, la penetració de les noves tecnologies i l'ús de les TIC per les Administracions Públiques (AA.PP.) i per les empreses. Madrid, Catalunya i el País Basc comparteixen el lideratge del desenvolupament de la Societat de la Informació a Espanya. En un segon grup es troben Andalusia, Astúries, Castella-La Manxa, la Comunitat Valenciana, Múrcia i Navarra. El tercer grup inclou la resta de Comunitats Autònomes, que mostren un endarreriment significatiu, corresponent les últimes posicions a Extremadura i Galícia. Això comporta que, per a realitzar una anàlisi rigorosa del desenvolupament tecnològic espanyol s'hagin de considerar les heterogeneïtats regionals.

L'objectiu d'aquest article és mostrar una imatge global de l'estat de la Nova Economia a Catalunya, i avaluar les seves implicacions macroeconòmiques. Així, en primer lloc es descriuen les iniciatives públiques de foment de la *Societat de la Informació*⁴, tant a nivell europeu com en l'àmbit català, realitzant-se posteriorment una anàlisi detallada de la posició relativa de Catalunya respecte a Espanya i a la Unió Europea, com a regió productora i usuària de les TIC. En segon lloc, s'estudien les conseqüències d'aquesta posició en termes de productivitat laboral, variable clau per al creixement econòmic a llarg termini, centrant aquesta anàlisi en la capacitat tecnològica i innovadora, mesurada per la R+D.

² Veure Hernansanz, Melguizo i Tello (2001).

³ Fundación Auna (2002): *España 2002. Informe anual sobre el desarrollo de la Sociedad de la Información en España*. Madrid. Altres classificacions de la Nova Economia per el cas espanyol per CC.AA. mostren resultats similars. Vegi's, per exemple, Ceprede (2002): *Penetración regional de la Nueva Economía*. Madrid; Cámaras de Comercio (2001): *La sociedad de la Información en España y en las Comunidades Autónomas*; Informe Anual 2000. Separata. Servicio de Estudios de las Cámaras de comercio. Madrid; i O. Perelli i P. Prada (2000): "Las infraestructuras y los efectos de la Nueva Economía". Col·lecció *Biblioteca de Economía y Finanzas* nº9. Madrid.

⁴ El terme Societat de la Informació s'utilitza en aquest article com un concepte més ampli que el de Nova Economia, ja que a més de les bases assenyalades, inclou també les implicacions de la penetració i difusió de les TIC en el conjunt de la societat.

* Servicio de Estudios BBVA.

Agraïxo a Manuel Balmaseda, Carmen Hernansanz i Pep Ruiz, del Servicio de Estudios BBVA, els comentaris, suggerències i l'ajut en l'elaboració d'aquest article. Els errors que persisteixin són de la meua exclusiva responsabilitat.

¹ Veure, a tall d'exemple, els índexs elaborats per The Economist Intelligence Unit, per el Centre per al Desenvolupament Internacional de la Universitat de Harvard o pel Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament.

La Nova Economia i la Societat de la Informació a Catalunya: del Pla eEurope al Pla Catalunya en xarxa

Les polítiques públiques a la UE no han estat alienes al fenomen de la Nova Economia i de la Societat de la Informació. De fet, el Consell Extraordinari de Lisboa de març de 2000 establí per a la UE un objectiu molt ambiciós, convertir-se en "l'economia del coneixement més dinàmica del món en l'any 2010". El *Pla d'Acció eEurope 2002*, aprovat al Consell de Santa Maria de Feira de juny de 2000 suposà l'adopció per part de la UE del compromís polític d'accelerar el desenvolupament de la Societat de la Informació. Per a aconseguir aquest objectiu global, la connexió *online* d'Europa, el Pla es centrà en tres aspectes: i) Internet més barat, ràpid i segur; ii) Inversió en formació i recursos humans; i iii) Foment de la utilització d'Internet. Per cada àrea s'establiren una sèrie d'objectius específics qualitius i quantitius, recolzats en 23 indicadors del desenvolupament de la Societat de la Informació, que s'haurien d'assolir a finals del 2002.

Recentment, el Consell Europeu de Sevilla de juny de 2002 aprovà el *Pla d'Acció eEurope 2005*, l'objectiu bàsic del qual és traduir en activitat econòmica els resultats obtinguts pel *Pla eEurope 2002* (bàsicament, la ja citada

connexió *online* d'Europa) durant el període 2003-2005. Per a aconseguir-ho, la política econòmica es centrarà, per la banda de l'oferta, en l'augment de la seguretat d'Internet i en l'extensió de la disponibilitat de les connexions d'alta velocitat a preus competitius a la UE. I pel costat de la demanda, el Pla fomentarà la modernització dels serveis públics *online*: *eAdministració*, *eFormació* i *eSalut*. Addicionalment, el Pla pretén crear un entorn favorable per al desenvolupament de l'*e-business* (que engloba tant el comerç electrònic com els processos de reorganització empresarial) a les empreses.⁵

En aquest context⁶, el Comissionat per a la Societat de la Informació (creat pel Govern de la Generalitat i pel Consorci d'Ens Locals Catalans, LOCALRET) aprovà al mes

⁵ Per més informació, consulteu: http://europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/index_en.htm

⁶ Pel que fa a Espanya, el Govern espanyol aprovà, al mes de gener de 2001, el Plan de Acción INFO XXI, com a desenvolupament de la Iniciativa INFO XXI: "La Sociedad de la Información para todos". L'objectiu d'aquesta iniciativa és la promoció del desenvolupament de les noves tecnologies de la informació i l'impuls de la seva adopció i ús generalitzat per part dels ciutadans, les empreses (fonamentalment les pimes) i les Administracions Públiques. El Pla en desenvolupa les accions concretes i estableix els grans projectes del Govern espanyol en la matèria per al període 2001-2003, incidint en tres sectors clau: el sector TIC, l'administració electrònica i el conjunt de la societat. (<http://www.infoxxi.es>)

Quadre 1
Catalunya en xarxa 1999-2003
Pla Estratègic per a la Societat de la Informació

Àmbit	Indicador
Marc de la Societat de la Informació	Activitat R+D al sector TIC Presència de Catalunya a la xarxa
Infraestructures i Serveis Bàsics	Línies de telefonia i serveis de cable i satèl·lit Penetració dels ordinadors personals i d'Internet a la societat Accessibilitat a la Xarxa des de les Biblioteques Tarifes telefòniques i d'Internet
Indústria, Comerç i continguts	Volum de negoci en TIC Inversions en el sector TIC Nombre de vivers i Empreses TIC en aquests vivers Volum de transaccions electròniques i nombre d'empreses amb Internet Comerç electrònic Volum de negoci del sector audiovisual i multimèdia
Educació i Formació	Nombre d'alumnes per ordinador Percentatge de graduats en ciència i tecnologia Inversió en formació continuada
Administració i Serveis al Ciutadà	Presència dels municipis catalans a la xarxa Presència dels continguts de l'administració a la xarxa
Sanitat i Qualitat de Vida	Grau d'informatització dels professionals sanitaris Grau de comunicació i integració dels agents sanitaris
Societat i Canvi Cultural	Percentatge de teletreballadors Presència d'activitat ciutadana a la xarxa

Font: Generalitat de Catalunya

d'abril de 1999 el *Pla Estratègic per a la Societat de la Informació Catalunya en Xarxa*, que conté els principals projectes públics de foment de la Societat de la Informació a Catalunya per al període 1999–2003. El Pla naixé amb l'objectiu d'analitzar la realitat i les possibilitats de desenvolupar les infraestructures i d'introduir les TIC en els àmbits educatius i culturals, l'Administració, la sanitat i el conjunt de l'activitat empresarial, estructurant-se en sis àmbits específics (Infraestructures, Indústria, Educació, Administració, Sanitat i Canvi cultural) i un àmbit transversal (Marc per a la Societat de la Informació). Els indicadors del Pla es resumeixen al quadre 1.⁷

Les tecnologies de la informació i la comunicació a Catalunya

Així doncs, existeix un consens ampli respecte a la transcendència de les tecnologies productores de béns i proveïdores de serveis TIC en les estructures econòmiques modernes. Les definicions del sector TIC més emprades en la literatura especialitzada internacional són les elaborades per l'OCDE i el Departament de Comerç dels EUA⁸,

⁷ Per més informació, consulteu:
http://dursi.gencat.net/ca/de/pla_estrategic.htm; i
<http://www.localret.es/recinfo/pesi/docs/catxarxa.pdf>

⁸ D'acord amb la definició acordada pel *Grup de Treball sobre Indicadors de la Societat de la Informació* de l'OCDE, el sector de les Tecnologies de la Informació i les Comunicacions comprèn aquelles manufactures que s'utilitzen per al tractament de la informació i la comunicació (inclosa la seva difusió i transmissió) i que contenen algun tipus de processament electrònic per a detectar, mesurar, registrar o controlar fenòmens físics. A la vegada, també incorpora els serveis que faciliten el processament de la informació i la comunicació a través de mitjans electrònics. Al seu torn, el departament de Comerç dels EUA defineix com a sectors TIC aquelles indústries que produeixen, processen o transmeten béns i serveis d'informació, tant de demanda intermèdia com de demanda final per a consumidors, empreses, govern o sector exterior.

que permeten identificar les branques TIC en l'estructura productiva catalana. Així, d'acord amb la CNAE-93, la *Indústria de Tecnologies de la Informació i la Comunicació* inclou les branques de Màquines d'oficina i equips informàtics, Fabricació de material electrònic i Instruments mèdico-quirúrgics i de precisió. I els *Serveis de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació* agrupen a Correus i Telecomunicacions, Activitats informàtiques i Recerca i desenvolupament.

La facturació del sector TIC a Catalunya arribà l'any 2000 fins a 10.754 milions d'euros (un 9,7% del PIB), concentrant-se principalment en les branques de Tecnologies de la Informació (5.840 milions). En termes d'ocupació, el sector agrupava l'any 1999 a 81.300 treballadors (un 3% de l'ocupació total de Catalunya), essent la branca dels serveis de telecomunicacions la més representativa (53.700 ocupats). Ambdues variables mostren que la rellevància del sector TIC a l'economia catalana és significativament superior a la d'Espanya, essent comparable a la mitjana de la UE en termes d'ocupació i superant aquesta última en facturació

No obstant, una avaluació completa de l'impacte de les TIC a l'economia requereix analitzar no només la seva vessant de producció sinó també la difusió d'aquestes noves tecnologies a la resta de branques productives i al conjunt de la societat⁹. Per determinar la posició relativa de la difusió de les TIC a l'economia catalana s'estu-

⁹ Existeixen com a mínim dos àmbits que completarien l'anàlisi de l'impacte de les TIC a l'economia. En primer lloc, els sectors TIC concentren una proporció molt elevada de la inversió total en R+D de les economies, com també succeeix amb el personal investigador. En segon lloc, tant Catalunya com la resta d'Espanya són economies predominantment usuàries de noves tecnologies, el que comporta que una valoració de l'impacte de les TIC sobre aquestes economies necessàriament hauria de fer referència al seu grau de dependència tecnològica. Aquestes qüestions seran analitzades en properes investigacions.

Quadre 2
El sector TIC a Catalunya, Espanya i la UE

	Catalunya	Espanya	UE*
Facturació TIC 2000 (milions d'euros)	10.574	47.085	626.120
% PIB	9,7	8,3	7,3
Tecnologies de la Informació	5.840	22.302	286.506
Telecomunicacions	4.734	24.783	339.614
Ocupació TIC 1999 (milers de persones)	81	368	4.300
% Ocupació total	3,0	2,5	2,8
Manufactures TIC	28	881	1.600
Serveis TIC	54	287	2.700

* El mercat TIC de la UE es basa en l'estimació de EITO, corregida segons les dades d'ANIEL per Espanya. Les xifres d'ocupació de la UE són de 1998.
 Font: Generalitat de Catalunya, ANIEL, EITO i BBVA.

dien els indicadors seleccionats per al seguiment dels objectius del *Pla d'Acció eEurope 2002*.¹⁰

Catalunya mostra, en termes generals, un diferencial positiu respecte a Espanya i un diferencial negatiu respecte a la UE en els tres àmbits del Pla: Internet més barat, ràpid i segur, Inversió en formació i recursos humans i Foment de la utilització d'Internet.

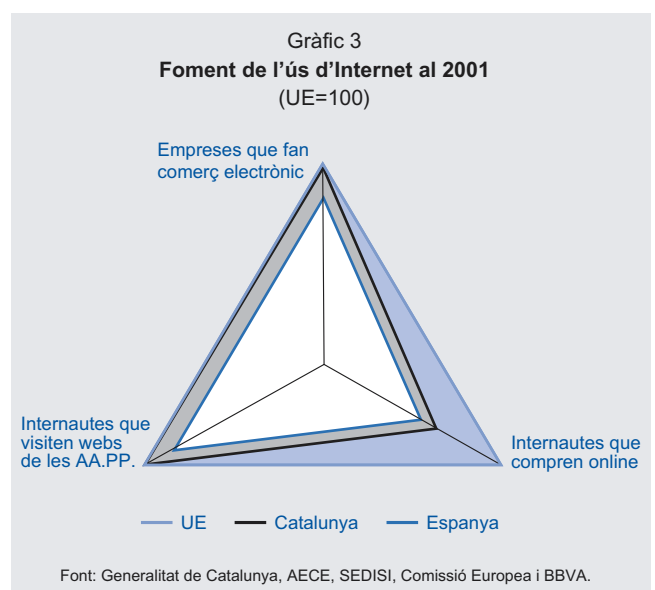
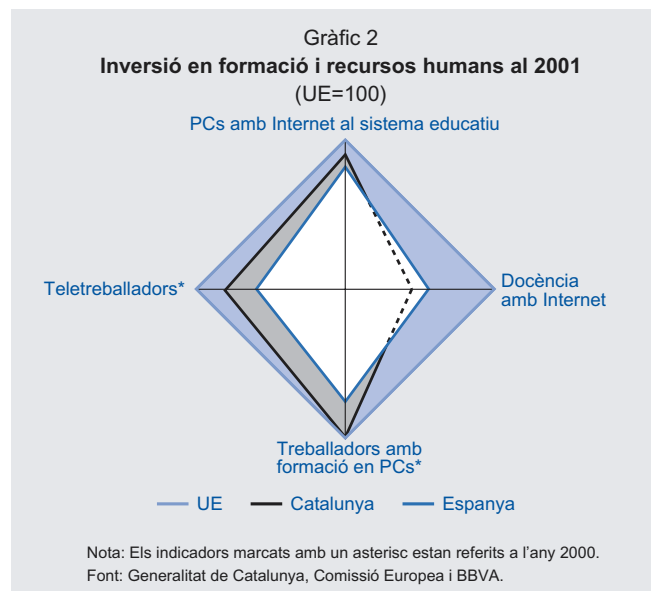
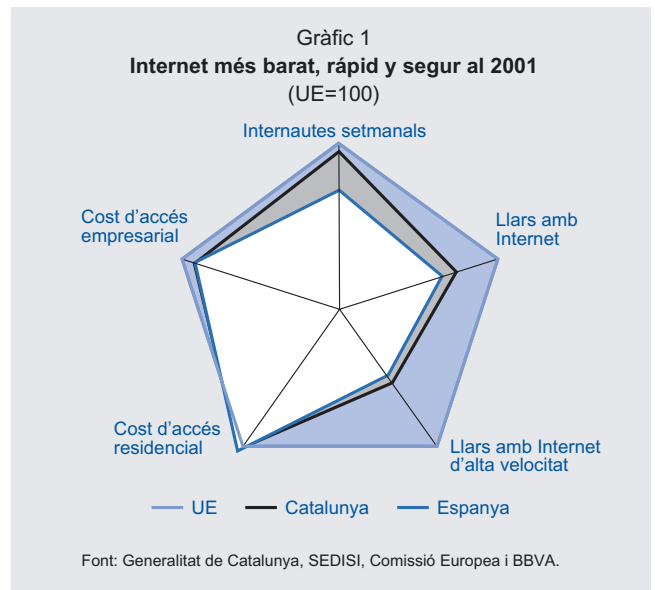
Els principals avantatges respecte a Espanya, que permeten a Catalunya assolir uns nivells comparables als de la mitjana de la UE, es concentren en la intensitat de l'ús d'Internet (un 29,8% de la població es connectava setmanalment a Internet l'any 2001, envers a un 19% a Espanya i un 23% a la UE), la formació en noves tecnologies dels treballadors (un 18,4% dels treballadors havia rebut formació l'any 2000, vers un 13,8% a Espanya i un 18,5% a la UE) i en la proporció d'empreses que fan comerç electrònic (22% a Catalunya respecte un 19% a Espanya i un 22,9% a la UE).

En canvi, els endarreriments més significatius de Catalunya respecte a la UE es localitzen en la baixa penetració de l'Internet d'alta velocitat a les llars (un 6,9% de les llars amb Internet de Catalunya disposava d'ADSL o cable al 2001, mentre que a Espanya aquesta xifra era del 6,3%, i un 12,8% a la UE), l'ús d'Internet per a la docència (només un 16% dels professors empraven Internet a Catalunya l'any 2000, davant d'un 20% a Espanya i un 36% a la UE) i la baixa proporció d'internautes que compraven mitjançant Internet (23% a Catalunya, un 20,1% a Espanya i un 35,6% a la UE, l'any 2001).

Aquests indicadors confirmen la posició de lideratge de Catalunya en el desenvolupament de la Nova Economia i de la Societat de la Informació a Espanya, tant en termes de producció de les TIC com en la difusió d'aquestes tecnologies a la resta de branques productives i a la societat¹¹. Tanmateix, la seva posició respecte a la majoria de països de la UE segueix mostrant un cert endarreriment. Quines són les conseqüències en termes de productivitat d'aquesta posició? Es respon a aquesta qüestió en la propera secció.

10 S'avaluen 12 dels 23 indicadors, d'acord amb la seva disponibilitat per a l'economia catalana. Els indicadors es refereixen a l'últim any disponible per a les tres regions (Catalunya, Espanya i la UE), generalment el 2001.

11 Segons les dades de l'últim Estudio General de Medios, corresponent a abril/maig de 2002, a Catalunya la penetració d'Internet arribava al 26,7% de la població, vers a un 22,7% de la mitjana nacional i només superada pel País Basc (29,3%).

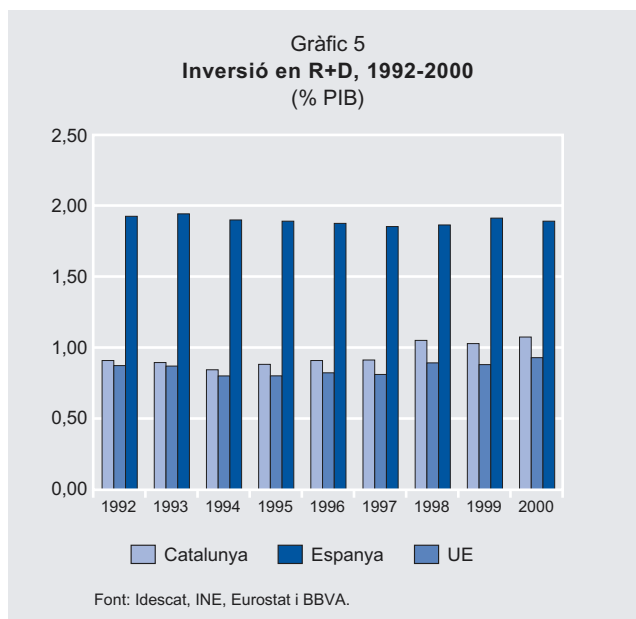
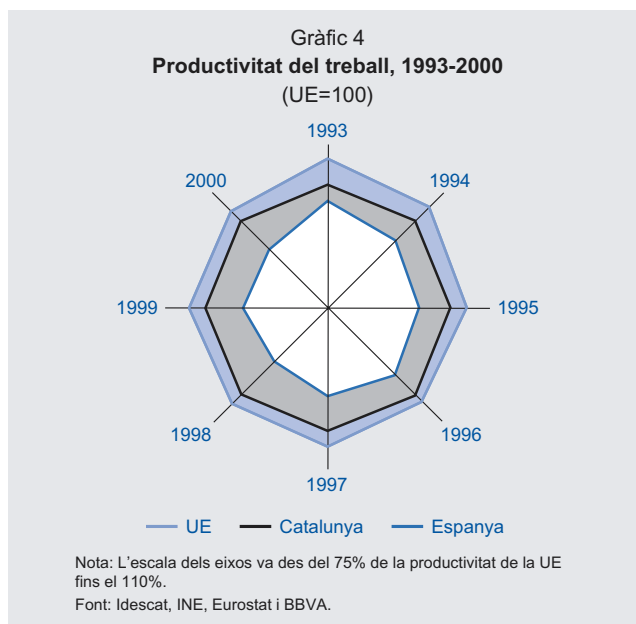

Productivitat i capital tecnològic a Catalunya

La denominada "nova teoria del creixement"¹² proposa explicar el progrés tècnic de les economies (mesurat per la productivitat total dels factors) bàsicament en funció de les decisions d'inversió en capital humà i R+D de les famílies, empreses i AA.PP., constituint una base idònia per a l'anàlisi de les conseqüències macroeconòmiques del desenvolupament de la Nova Economia a Catalunya. A més a més, aquesta literatura mostra que l'impacte positiu de la R+D sobre la productivitat no es limita a la regió on s'ubica aquesta inversió. Així, la R+D d'una determinada regió pot afavorir el progrés tècnic de la resta de regions com a resultat de les anomenades "externalitats de coneixement" (*knowledge spillovers*), que superen els límits de la pròpia regió principalment per tres vies: el comerç, la inversió directa i la comunicació directa. Donades aquestes vies de transmissió, les externalitats seran més intenses com més estreta sigui la proximitat geogràfica entre les regions, ja que es pot suposar que els intercanvis comercials, la inversió directa i el contacte directe seran més freqüents.

La superioritat en productivitat laboral de la UE sobre Espanya (aproximadament un 7% més elevada entre 1993 i 2000) sembla ser resultat, en part, d'una diferent intensitat en inversió en R+D. Així, entre 1992 i 2000 Espanya destinà, de mitjana anual, un 0,86% del PIB a R+D, mentre que la UE destinà un 1,9% de mitjana. No obstant, la inclusió de Catalunya mostra que aquest patró no és tant simple, ja que la inversió en R+D de Catalunya (a l'entorn del 0,95% de mitjana entre 1992 i 2000) ha estat compatible amb una productivitat superior en un 10% a la mitjana espanyola en el mateix període, però també lleugerament superior a la mitjana de la UE, una àrea que pràcticament duplica en intensitat de R+D a Catalunya. No obstant, cal destacar que des de l'any 1997 la R+D a Catalunya ha mostrat un notable dinamisme, augmentant des del 0,92% del PIB fins a l'1,08% al 2000, període en què ha consolidat el seu avantatge en termes de productivitat tant respecte a Espanya com a la UE.

En aquesta secció s'analitzen les conseqüències macroeconòmiques sobre l'economia catalana de la inversió en R+D

de Catalunya i de la resta de CC.AA. Així, en primer lloc s'estima el capital tecnològic per CC.AA. i posteriorment, s'inclouen aquestes estimacions com a variables explicatives de la productivitat laboral de Catalunya, juntament amb la dotació de capital productiu privat a la regió.

El capital tecnològic de Catalunya

El capital tecnològic es defineix com la variable *stock* que agrega els fluxos d'inversió en R+D. Per a la seva estimació s'ha emprat el mètode d'inventari permanent, partint de les dades de despesa interna en R+D per CC.AA. publicada per l'Institut Nacional de

12 Les referències bàsiques d'aquesta literatura són, entre d'altres, P. Romer (1990): "Endogenous technological change", *Journal of Political Economy*, vol. 98, nº5, pàgs. s71-s102; P. Aghion y P. Howitt (1992): "A model of growth through creative destruction", *Econometrica*, vol. 60, nº2, pàgs. 323-352; G. Grossman y E. Helpman (1991): *Innovation amb growth in the global economy*. MIT Press, Cambridge (MA) y Londres.

Estadística (INE). S'ha suposat una taxa de depreciació de l'*stock* tecnològic del 10%, i un retard d'un any entre la realització de la despesa en R+D i la percepció dels seus efectes.

D'acord amb aquestes estimacions., el capital tecnològic de Catalunya era de 8.159 milions d'euros al 2001 (un 6,5% del PIB), havent experimentat un creixement anual real acumulatiu del 9,2% des del 1987¹³. Aquest creixement ha estat significativament superior a la mitjana espanyola (7,5%), permetent a Catalunya assolir el 21% del capital tecnològic espanyol, quatre punts per sobre del 17% que representava al 1987. Només Madrid reflecteix un capital tecnològic superior, i entre ambdues Comunitats Autònomes concentren prop del 60% del capital tecnològic espanyol.

En termes de capital tecnològic per ocupat, Catalunya mostra també una posició avançada, ja que al 2001 disposava de 2.951 euros per treballador (vers els 2.457 de la mitjana espanyola), havent experimentat una taxa de creixement real acumulatiu des del 1987 del 6,6% (superior al 5,2% d'Espanya). Així, Catalunya es situa, juntament amb Navarra, en un grup de CC.AA. seguidores dinàmiques, lleugerament per darrera de Madrid i el País Basc.¹⁴

13 Les xifres estimades poden ésser considerades un límit superior respecte a sèries amb supòsits alternatius. Així, si es considera un retard de dos anys, el capital tecnològic català es reduiria a 7.755 milions d'euros i, si addicionalment, s'utilitza una taxa de depreciació del 15%, es reduiria fins a 6.038 milions d'euros. No obstant, els supòsits emprats són comuns a la literatura especialitzada.

14 Una anàlisi més detallada de l'evolució i distribució geogràfica del capital tecnològic per CC.AA. a Espanya serà inclòs a l'*Informe Econòmic 2001* elaborat pel Servicio de Estudios BBVA, de propera publicació.

Capital tecnològic i productivitat a Catalunya, 1987-1996

Per avaluar la contribució d'aquest capital tecnològic a l'evolució de la productivitat a Catalunya, es parteix d'una funció de producció *Cobb-Douglas* de rendiments constants d'escala. Els factors productius són el treball al sector privat (*LP*) el capital productiu privat (*KP*) i el capital tecnològic intern (*TECINT*), de forma que la productivitat del sector privat de la regió *i* al moment *t* es pot expressar amb la forma:

$$\ln \left[\frac{VAB_{it}}{LP_{it}} \right] = \alpha_i + \alpha_t + \beta \ln \left[\frac{KP_{it}}{LP_{it}} \right] + \gamma \ln \left[\frac{TECINT_{it}}{LP_{it}} \right] + \delta \ln (TECEXT_{it}) + \epsilon_{it}$$

on *VA* és el valor afegit exclosos els serveis no destinats a la venda¹⁵, *TECEXT* és el capital tecnològic extern i α_i i α_t són els efectes fixes temporals i per CC.AA.

L'estimació del model amb dades de panel per CC.AA. per al període 1987-1996¹⁶ en les tres especificacions més rep-

15 Les sèries de valor afegit, ocupació i capital productiu privat provenen de la Fundació BBVA

16 Les últimes sèries d'*stock* de capital productiu privat per CC.AA., publicades per la Fundació BBVA, i les sèries homogènies de valor afegit per CC.AA. desagregades per sectors, elaborades per l'INE, es refereixen a 1996. Òbviament, seria del màxim interès ampliar l'anàlisi considerant la segona meitat dels anys noranta, període considerat com el de la Nova Economia per excel·lència. A més a més, l'especificació de la funció de producció podria enriquir-se incorporant la dotació de capital humà per CC.AA., una variable que s'ha mostrat significativa en estudis previs. Aquestes són línies naturals d'ampliació de l'investigació en curs al Servicio de Estudios BBVA.

Quadre 3
Capital tecnològic real a Catalunya i Espanya, 1987-2001

	1987	1994	2001	2001/1987
Catalunya				
Capital tecnològic (Milions d'euros)	2.374	4.933	8.159	9,2
Capital tecnològic per ocupat (euros)	1.198	2.321	2.951	6,6
Capital tecnològic sobre PIB	2,9	5,0	6,5	
Espanya				
Capital tecnològic (Milions d'euros)	14.261	26.261	39.054	7,5
Capital tecnològic per ocupat (euros)	1.214	2.157	2.457	5,2
Capital tecnològic sobre PIB	3,3	5,0	5,9	

Font: INE i BBVA.

representatives es mostra al quadre 4. La primera introdueix com a variables exclusivament els factors productius del capital productiu privat per ocupat i el capital tecnològic intern per ocupat. La segona especificació afegeix addicionalment el capital tecnològic extern a cada Comunitat Autònoma, havent-se calculat aquest com l'agregat dels *stocks* tecnològics de la resta de regions, per a contrastar l'existència d'externalitats positives derivades de la inversió en R+D a d'altres CC.AA. Finalment, la tercera especificació introdueix una definició alternativa d'aquest capital tecnològic extern, considerant només els *stocks* d'aquelles Comunitats situades a menys de 500 km.¹⁷

A les tres especificacions, els dos factors de producció (capital productiu privat per ocupat i capital tecnològic intern per ocupat) resulten rellevants per a explicar les diferències de productivitat del treball entre CC.AA., essent l'elasticitat de la productivitat al capital productiu privat substancialment superior a la que correspon al capital tecnològic intern. Per tant, es pot considerar que la contribució del capital tecnològic intern és significativa, i contribueix a explicar les diferències en l'evolució de la productivitat laboral per CC.AA.

El capital tecnològic extern total no resulta significatiu, el que permet descartar l'existència d'externalitats positives entre totes les CC.AA. No obstant, existeix evidència de que es produeixen externalitats positives quan el capital tecnològic se situa a una distància inferior a 500 km., el que ens condueix a la tercer especificació. En aquesta, es detecta que la contribució a la productivitat del capital tecnològic intern i extern és significativament superior a la de les especificacions anteriors. Aquest fet reflexa que si les Comunitats Autònomes no tenen en compte els efectes de desbordament del capital tecnològic podrien realitzar inversions de R+D inferiors al nivell òptim. En el cas concret de Catalunya, aquesta especificació implica que el capital tecnològic de les Illes Balears, la Comunitat Valenciana, Aragó, Navarra i La Rioja genera un efecte positiu sobre la productivitat catalana, com reflexa el mapa adjunt¹⁸. I, simultàniament, el capital tecnològic català impacta positivament sobre els nivells de productivitat d'aquestes regions. Aquestes són, per tant, externalitats que haurien d'ésser –considerades en definir les polítiques d'innovació de cada Comunitat Autònoma.

17 La distància es mesura entre les capitals administratives de cada Comunitat Autònoma. Aquesta distància s'ha considerat intermèdia, propera a la distància mitjana entre CC.AA. si s'exclouen les Canàries.

18 De fet, aquesta externalitat prové principalment de tres Comunitats, la Valenciana, Aragó i Navarra, on es concentra el 90% del capital tecnològic extern situat a menys de 500 km. de Barcelona.

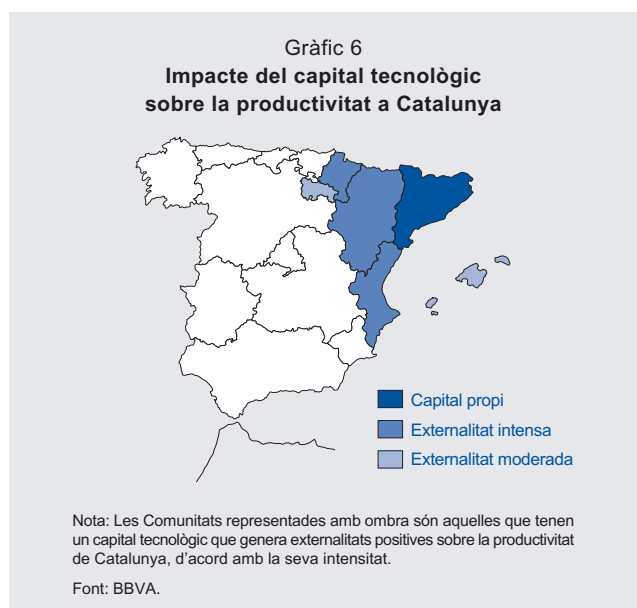
Finalment, amb l'objectiu de contrastar l'existència de diferències en les elasticitats dels factors productius de Catalunya respecte a la resta d'Espanya i d'externalitats pròpies a la regió, s'amplià l'especificació de l'equació introduint variables fictícies als paràmetres (β, γ, δ) que no resultaren significatives.

Aquests resultats mostren importants implicacions, no només per Catalunya sinó també per a la resta de CC.AA.. En primer lloc, corroboren el paper clau de la inversió en R+D per a explicar el lideratge econòmic de Catalunya a Espanya en termes de productivitat, així com per a aconseguir, en el futur, la convergència en productivitat i benestar entre totes les CC.AA..

Quadre 4
Productivitat i capital tecnològic per CC.AA., 1987-1996

Variable dependent: Productivitat del sector privat Estimació amb efectes fixes temporals i per CC.AA.			
	I	II	III
Capital productiu privat	0,27 (3,3)	0,27 (3,3)	0,20 (2,5)
Capital tecnològic intern	0,10 (6,0)	0,10 (5,9)	0,13 (8,1)
Capital tecnològic extern	–	0,08 (0,5)	–
Capital tecnològic extern 500*	–	–	0,07 (1,9)
R ²	0,97	0,97	0,97

* Només es consideren els *stocks* tecnològics de CC.AA. situades a menys de 500 km.
Nota: Variables expressades en logaritmes. Els estadístics t figuren entre parèntesis.
Font: BBVA.

Quadre 5
Capital tecnològic intern i extern de Catalunya

	Capital tecnològic	
	2001 Milions d'euros	% creix. 1987-2001
Catalunya	8.159	9,2
Aragó	948	7,4
Illes Balears	200	9,4
C. Valenciana	2.331	13,6
Navarra	609	11,0
La Rioja	121	27,3

Nota: Només es consideren els *stocks* tecnològics de les CC.AA. situades a menys de 500 km. de Barcelona.

Font: INE i BBVA.

Però a més a més, es detecta un fet remarcable, la presència d'externalitats positives podria implicar que les Comunitats infra-inverteixin en R+D si no consideren els efectes del desbordament del coneixement tecnològic. Aquest escenari, per tant, justifica el paper de la R+D pública i l'establiment d'incentius fiscals per a la R+D empresarial, i reforça la necessitat d'una política pública d'innovació a nivell estatal que faci possible, mitjançant una major coordinació, l'aproximació de les inversions en R+D de les CC.AA. als seus nivells òptims.¹⁹

¹⁹ En qualsevol cas, l'anàlisi en profunditat de les vies de transmissió del coneixement tecnològic (comerç, inversió directa i comunicació directa) és necessària per a donar fonament econòmic a la significativitat de les externalitats positives, que només s'han ponderat amb un criteri de distància geogràfica entre capitals. La realització de valoracions normatives de les polítiques de foment de la innovació exigeix el coneixement previ d'aquestes vies de transmissió, el que fa que aquests resultats hagin d'ésser considerats amb cautela. Aquestes temes, juntament amb la inclusió de la resta de regions europees al panel, constitueixen línies d'investigació en curs.

Conclusions

Catalunya és una de les Comunitats Autònomes líders en el desenvolupament de la Nova Economia i la Societat de la Informació a Espanya per la importància del sector de Tecnologies de la Informació i la Comunicació en la seva estructura productiva i per l'àmplia difusió d'aquestes tecnologies a la resta de branques productives i a la societat. De fet, en alguns àmbits (com la facturació del sector TIC, la intensitat de l'ús d'Internet, la formació dels treballadors i el comerç electrònic de les empreses) Catalunya mostra indicadors plenament comparables als de la UE.

Aquesta posició relativament favorable s'ha traduït en una elevada productivitat del treball, significativament superior a la de la resta d'Espanya. L'elevada dotació de capital tecnològic per ocupat, per la intensificació de la inversió en I+D, explica en gran part aquesta elevada productivitat. A més a més, queda patent que el capital tecnològic de les regions més properes (fonamentalment, de la Comunitat Valenciana, Aragó i Navarra) genera un efecte extern positiu sobre la productivitat de Catalunya.

No obstant, Catalunya continua mostrant un endarreriment significatiu respecte a la UE en àmbits clau de la Nova Economia, com la penetració d'Internet d'alta velocitat, l'ús de les TIC al sistema educatiu i, sobretot, en la inversió en Recerca i Desenvolupament. Per tant, s'hauria de realitzar un esforç addicional en aquests aspectes per a reforçar la posició a Espanya i convergir amb les regions més avançades d'Europa.

Bibliografia i fonts estadístiques

- Hernansanz, C., A. Melguizo y P. Tello (2001): "El enigma de la productividad". *Situación España*, juny, pp.25-31. Servicio de Estudios de BBVA.
- Servicio de Estudios de BBVA (2000): "La Nueva Economía en España: situación y perspectivas". *Situación España*, octubre, Separata. Servicio de Estudios de BBVA.
- AECE (2002): *Estudio de comercio electrónico 2002. Ventas al consumidor. B2C*.
- Direcció de la Societat de la Informació: Sección de Benchmarking eEurope 2000 y 2001. Comisión Europea. (http://europa.eu.int/information_society/eeurope/benchmarking/index_en.htm)
- European Information Technology Observatory. *EITO 2001*. Frankfurt am Main.
- Eurostat (2001): "Information Society Statistics - Four million persons employed in the Information and Communication Technology sector in the EU". *Statistics in Focus. Industry, Trade and Services 4-34/2001* (<http://europa.eu.int/comm/eurostat>)
- INE (2002): *Estadística sobre actividades de I+D*. (<http://www.ine.es>)
- INE (2002): *Indicadores de alta tecnología*. (<http://www.ine.es>)
- SEDISI/DMR Consulting (2002): *Las tecnologías de la Sociedad de la Información en la empresa española 2001*.
- Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació (2002): *Estadístiques de la Societat de la Informació. Catalunya 2001*. Generalitat de Catalunya. (<http://www.gencat.es/dursi>)
- Secretaria per a la Societat de la Informació (2001): *Estadístiques de la Societat de la Informació. Catalunya 2000*. Generalitat de Catalunya. (<http://www.gencat.es/dursi>)

Dinàmica i estructura econòmica de les terres de l'Ebre

GERMÀ BEL*

Introducció

En els darrers anys s'ha anat imposant progressivament l'anàlisi agregada de l'economia de les Terres de l'Ebre. L'estudi de l'economia del sud de Catalunya ha esdevingut necessàriament una anàlisi que transcendeix l'estricta visió parcial de les quatre comarques (Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta) que configuren aquesta àrea territorial.

La perspectiva agregada ofereix, per un cantó, la possibilitat d'aprofundir més i avaluar millor les característiques de l'estructura i la dinàmica econòmica de les Terres de l'Ebre, on s'està produint un augment progressiu de la vertebració social i econòmica, amb graus creixents de mobilitat laboral i social interna. Així mateix, ofereix la possibilitat d'avaluar les característiques de l'economia del territori en perspectiva comparada, amb relació a la resta d'àrees territorials de Catalunya i amb el conjunt del país. En aquest sentit, l'anàlisi estricta de les comarques desagregades s'havia mostrat estèril, per poc significatiu. En canvi, amb la perspectiva agregada l'anàlisi de l'economia del territori ha guanyat funcionalitat econòmica. Per altre cantó, també ha guanyat funcionalitat social i institucional. L'emergència de les propostes de reforma de l'organització territorial de Catalunya, que tenen un impacte especial en les Terres de l'Ebre, ha consolidat des de l'àmbit social i institucional la perspectiva del territori en el seu conjunt.¹

Des d'aquesta perspectiva global del territori, en la primera secció d'aquest article s'estudien els principals agregats econòmics, demogràfics i socials de les Terres de l'Ebre. A partir d'aquestes observacions estem en condicions d'establir les característiques generals del

creixement econòmic registrat durant els darrers anys. L'ús de les dades més recents de fons documentals com els *Anuaris Econòmics Comarcals* de Caixa Catalunya, els *Anuaris Econòmics* i els *Anuaris Socials* de La Caixa i les dades del Institut d'Estadística de Catalunya fan possible una actualització útil de les característiques econòmiques més destacades de les Terres de l'Ebre.

Cal fer esment particular d'una paradoxa aparent que les noves dades permeten resoldre: les dades disponibles fins fa poc indicaven que les Terres de l'Ebre tenien una producció relativa de riquesa superior a la mitjana catalana, mentre que la renda disponible dels seus habitants era inferior. Doncs bé, la publicació a 2001 de les noves estadístiques del Producte Interior Brut (PIB) català en la base de la Comptabilitat Regional Espanyola (CRE) 1995 ha permès una millora tècnica en l'estimació de les dades de PIB territorial, i a partir d'aquesta millora tècnica s'han reestimat les dades del PIB de les Terres de l'Ebre², que s'ofereixen a la secció primera d'aquest document. Les noves dades indiquen una relació molt més estreta entre la producció de riquesa i la renda disponible a les Terres de l'Ebre.

Encara en aquest àmbit de magnituds macroeconòmiques agregades, les dades existents per a les comarques de les Terres de l'Ebre han mostrat tradicionalment l'existència d'una gran dispersió intercomarcal pel que fa al PIB per càpita, coexistent amb una gran igualtat intercomarcal pel que fa a la renda familiar per càpita. En aquest document es cerca una resposta a aquesta paradoxa, mitjançant les característiques de la mobilitat per motius de treball entre les quatre comarques ebrenques. La direcció i la intensitat dels fluxos de desplaçaments per motius de treball ajuden a resoldre la contradicció aparent entre dades relatives de PIB i renda familiar.

Per altra banda, l'anàlisi de l'estructura econòmica de les Terres de l'Ebre permet refutar empíricament un tòpic que ha estat molt temps instal·lat en la discussió econòmica en aquest territori: el del dèficit relatiu del sector industrial. A partir d'aquest tòpic, ha estat tradicional donar prioritat a la reivindicació de polítiques específiques d'industrialització als governs, com la implantació d'indústries de gran dimensió. Certament, una millora de la implantació d'indústries que cerquin aprofitar els avantatges del territori és una bona notícia pel teixit econòmic de qualsevol territori. Tanmateix, l'anàlisi de l'estructura econòmica del territori mostra amb molta claredat que el sector que presenta un dèficit bàsic d'implantació és el de serveis, particularment de serveis amb alt valor

* Professor de Política Econòmica a la Universitat de Barcelona. Una versió preliminar d'aquest paper va ser presentada als Seminaris de la Universitat d'Estiu de les Terres de l'Ebre (Tortosa, desembre 2001).

1 Un bon exemple és l'*Anuari Econòmic Comarcal 2000* de Caixa Catalunya (2000). L'*Anuari* inclou cada any l'estudi de l'economia de diferents comarques de Catalunya. En l'edició de 2000 tocava incloure a les comarques del Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta. Tanmateix, i per primera vegada en la vessant de les anàlisis comarcals, l'estudi de les comarques es va encaixar en una secció més general: "Terres de l'Ebre: Una perspectiva de conjunt".

2 Una explicació més extensa d'aquests canvis metodològics i de les seves implicacions es pot trobar a Caixa Catalunya (2001).

afegit. Per tant, aquest és el sector sobre el que s'hauria de posar més èmfasi quan s'avaluïn les vies per fomentar el desenvolupament econòmic regional.

A partir de la caracterització quantitativa i qualitativa de l'economia de les Terres de l'Ebre que es fa a les seccions primera i segona, a la secció tercera es discuteixen una sèrie de línies estratègiques per permetrien millorar el desenvolupament econòmic del territori. Es consideren els factors que la literatura econòmica considera més importants pel que fa a l'aprofitament dels potencials de desenvolupament regional: infraestructures, capital humà, entorn mediambiental i entorn institucional.

1. Evolució econòmica recent de les Terres de l'Ebre

Des de l'any 1995 l'economia espanyola ha tingut una etapa d'expansió econòmica contínua, amb un creixement sostingut en el període 1995-2001³. Aquest també ha estat un període de creixement econòmic intens a les Terres de l'Ebre. Quines han estat les pautes quantitatives i qualitatives d'aquest creixement?

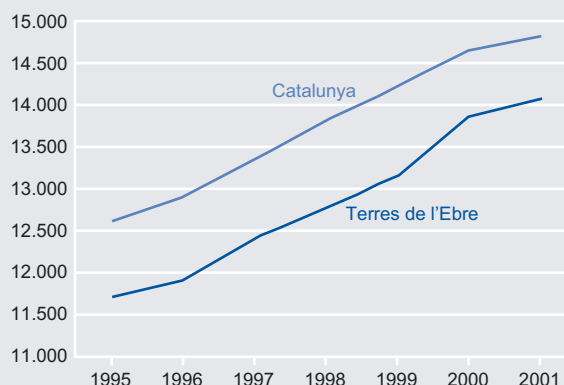
Un aspecte central en l'anàlisi de l'evolució de l'economia de les Terres de l'Ebre en els darrers anys és l'estudi del Producte Interior Brut, o valor afegit generat pels sectors econòmics del territori. Aquest indicador reflexa el dinamisme econòmic de les activitats productives a les Terres de l'Ebre. El quadre 1 presenta les taxes de creixement del PIB a Catalunya i a les Terres de l'Ebre entre 1995 i 2001.

Com es pot comprovar a la primera columna del quadre 2.A, l'any 1995 les Terres de l'Ebre van generar el 2,37% del PIB de Catalunya, i cinc anys després, al 2000, la participació de les Terres de l'Ebre al PIB català va ser pràcticament la mateixa, el 2,36%. En el transcurs del període s'aprecia una evolució en forma de U. El pes de les Terres de l'Ebre baixa des de 1995 de forma continuada, però al 2000 es recupera la posició inicial, després que en aquest any la taxa de creixement del PIB a les Terres de l'Ebre (5,75%)⁴ ha estat molt superior a la de Catalunya (3,89%)⁴. Les dades, encara provisionals per

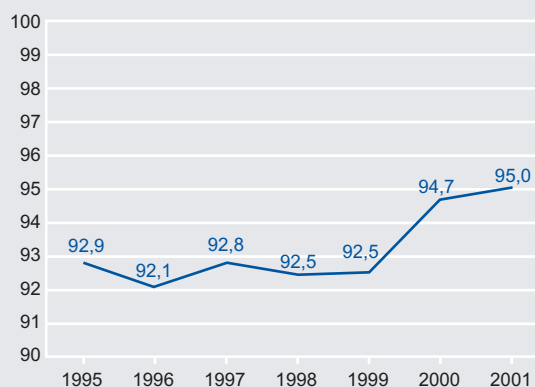
³ A l'any 2001, però, va haver-hi una desacceleració del creixement econòmic, que va baixar al 2,8% del PIB des de taxes a l'entorn del 4% en els anys previs. A l'any 2002 s'ha accentuat l'alentiment de l'economia; aquest any ha començat amb una taxa de creixement del 2%, que molt probablement no serà superada en el conjunt de l'any.

⁴ El que s'explica bàsicament pel fet que els sectors amb més creixement al 2000 a Catalunya van ser l'agricultura i la indústria, sectors que tenen un pes relatiu més fort a les Terres de l'Ebre que al conjunt.

Gràfic 1
Convergència en PIB per càpita
(Euros constants de 1995)

Gràfic 2
Convergència del PIB per càpita de les
Terres de l'Ebre (Catalunya=100)

2001, indiquen que la participació de les Terres de l'Ebre al PIB català es situa per sobre de 1995.⁵

⁵ Cal observar aquí que, molt probablement, les dades definitives de creixement comarcal reflectiran un pes encara lleugerament superior del PIB de les Terres de l'Ebre. Com s'assenyala a la nota del quadre 1, l'estimació definitiva de creixement del PIB català a 2001 és del 2,5%, per sota de l'estimació inicial de Caixa Catalunya, 2,75%, que és la taxa que s'ha considerat al quadre 1. Encara que l'estimació definitiva de la taxa de creixement és 2,5 dècimes inferior a la inicial pel conjunt de Catalunya, es pot pensar que la correcció a la baixa per les Terres de l'Ebre serà inferior a 2,5 dècimes. A BBVA (2002) s'explica que els factors que han perjudicat el creixement del PIB a català a finals de 2001 s'han localitzat amb més força a l'agricultura i ramaderia de Girona, Maresme, Osona i comarques de l'interior, i a la indústria d'exportació a l'estranger. El fet que aquests factors hagin afectat en menor mesura a les comarques del sud de Catalunya fan pensar que la correcció a la baixa de les taxes de creixement comarcal estimades inicialment per Caixa Catalunya pot ser de menor dimensió que la correcció pel conjunt de Catalunya. Per això, també, es pot pensar que les estimacions definitives reflectiran una convergència en PIB per càpita lleugerament superior a la que es presenta al quadre 2.B.

Quadre 1
Taxes de creixement del PIB (%) a les Terres de l'Ebre. 1996-2001 (1995=base)

Any	Catalunya	Terres de l'Ebre	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
1996	2,38	1,53	1,63	1,20	1,31	3,26
1997	4,01	3,99	4,79	3,37	3,08	5,12
1998	3,89	3,04	3,73	2,58	2,49	2,76
1999	3,92	3,31	2,77	4,32	3,16	2,50
2000	3,89	5,75	5,20	5,96	6,61	5,18
2001	2,75	3,10	2,65	3,29	3,92	2,11

Nota: En el moment d'elaboració d'aquest paper (juny 2002) l'estimació definitiva de la taxa de creixement del PIB de Catalunya per 2001 és del 2,5%. Tanmateix, atès que no es disposa encara d'estimacions definitives de la taxa de creixement per les diferents comarques, s'utilitzen les previsions inicials de creixement per mantenir l'homogeneïtat.

Font: 1995-2000, Caixa Catalunya, *Anuari Econòmic Comarcal 2001*. Per 2001, previsions inicials de Caixa Catalunya.

Quadre 2.A
Evolució del PIB a les Terres de l'Ebre. 1995-2001 (euros constants de 1995)

Any	PIBMEuro Terres Ebre	% PIB s/ Catalunya	PIB p.c. Catalunya	PIB p.c. Terres Ebre	PIB p.c. Baix Ebre	PIB p.c. Montsià	PIB p.c. Ribera d'Ebre	PIB p.c. Terra Alta
1995	1,82	2,37	12.617	11.717	11.062	10.250	18.586	9.269
1996	1,85	2,35	12.913	11.898	11.235	10.375	18.853	9.608
1997	1,93	2,35	13.365	12.406	11.821	10.705	19.532	10.204
1998	1,98	2,34	13.823	12.783	12.247	10.980	20.075	10.545
1999	2,05	2,32	14.221	13.159	12.513	11.348	20.770	10.899
2000	2,17	2,36	14.650	13.874	13.125	11.931	22.352	11.552
2001	2,23	2,42	14.815	14.078	13.320	11.947	23.273	11.755

Nota: PIB p.c. = Producte Interior Brut per càpita. Les estimacions de PIB per càpita entre 1998 i 2000 s'han recalculat tenint en compte les dades definitives població de l'INE i de l'IDESCAT. Per això, presenten lleugeres discrepàncies amb les que són incloses a l'*Anuari Comarcal 2001*, de Caixa Catalunya.

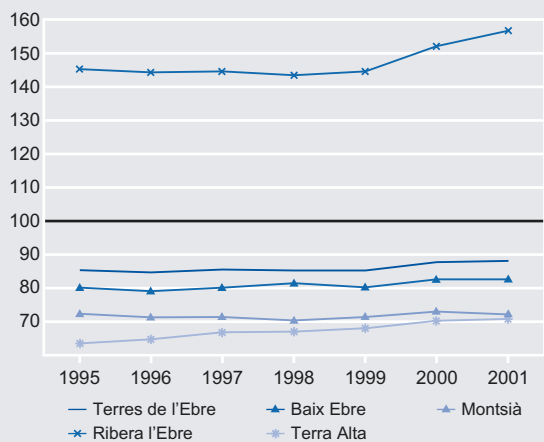
Font: Per 1995-2000, Caixa Catalunya, *Anuari Econòmic Comarcal 2001* i elaboració pròpia. Les xifres per 2001 són estimacions pròpies i provisionals realitzades a partir de les previsions inicials de creixement del PIB de Caixa Catalunya i de les xifres de població de subministrades per l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Quadre 2.B
PIB per càpita relatiu a les Terres de l'Ebre. 1995-2001 (Catalunya=100)

Any	Catalunya	Terres de l'Ebre	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
1995	100	92,86	88	81	147	73
1996	100	92,14	87	80	146	74
1997	100	92,82	88	80	146	76
1998	100	92,48	89	79	145	76
1999	100	92,53	88	80	146	77
2000	100	94,70	90	81	153	79
2001	100	95,03	90	81	157	79

Font: Elaboració a partir de la taula 2.A.

Gràfic 3
PIB per càpita a les Terres de l'Ebre
(Catalunya=100)

Després de comprovar el molt lleuger augment del pes del PIB de les Terres de l'Ebre al conjunt de Catalunya entre 1995 i 2001, és molt interessant observar que el PIB per habitant a les Terres de l'Ebre creix de forma prou més intensa que a Catalunya. En això no hi ha cap contradicció: tot i que en el conjunt del període el creixement quantitatiu del PIB és similar a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, cal tenir en compte que el creixement demogràfic a Catalunya (4,49%) ha estat sensiblement superior al de les Terres de l'Ebre (1,98%). Per això, la posició relativa del PIB (ponderat per número d'habitants) del territori millora a tres comarques. Amb més intensitat a les que perden més població: Terra Alta i Ribera d'Ebre. Amb menys força al Baix Ebre, que guanya població. Pel que fa al Montsià, la població d'aquesta comarca entre 1995 i 2001 creix més (5,13%) que la del conjunt de Catalunya. Pot ser per això el PIB per càpita del Montsià, tot i les fortes taxes de creixement de 2000 i 2001, no sembla convergir amb la mitjana catalana.

Quan es mira la situació del PIB relatiu comarca a comarca, s'observen grans discrepàncies. Ribera d'Ebre té un PIB per habitant que supera en més del 50% al PIB català. Baix Ebre es situa clarament per sota d'aquest, en el 90% del PIB per habitant de Catalunya. I, més avall, Montsià i Terra Alta són a l'entorn del 80%. El cas de la Ribera d'Ebre és clar i conegut: la producció generada –especialment al sector energètic– és molt superior a les rendes que percep la població resident. Aquest fet indica l'existència d'un model de desenvolupament comarcal de caràcter exogen, caracteritzat per la presència d'empreses foranes que tenen un pes important en la inversió i la producció realitzada dins de la comarca.

Observem ara la Renda Bruta Familiar Disponible (Rbfd) a les Terres de l'Ebre. Les dades més útils per comparacions són les disponibles per 1991 i 1996, que es mostren al quadre 3. A la primera meitat dels 90 la Rbfd per habitant va créixer en termes absoluts, i també va augmentar en relació a la mitjana catalana, des del 90,2% al 93,1%. Com el PIB per habitant a les Terres de l'Ebre entre 1996 i 2001 ha augmentat més que al conjunt de Catalunya⁶, es pot pensar que les dades per 2001 mostraran un progrés de la convergència de Rbfd amb el conjunt de Catalunya.

Aquesta millora de la posició relativa de la renda a les Terres de l'Ebre és suggerida també per altres estudis. A més de les estimacions de Renda Bruta Familiar Disponible per habitant presentades al quadre 3, podem analitzar les que proporcionen les successives edicions del *Anuario Económico de España* editat pel Servei d'Estudis de La Caixa. En aquests anuals s'estima el nivell econòmic dels diferents municipis d'Espanya que tenen més de 1.000 habitants. El nivell econòmic de cada municipi, que va des d'1 a 10, s'estima a partir de les dades de

⁶ Les dades del quadre 2.B més amunt indiquen que al 1996 es registra el punt més baix del PIB per càpita de les Terres de l'Ebre en relació a Catalunya (92,14%) i des d'aquell any aquest percentatge ha augmentat.

Quadre 3
Evolució de la Rbfd a les Terres de l'Ebre. 1991-1996 (en euros corrents). Índex relatiu Rbfd per càpita (Catalunya=100)

Any	Rbfd	% Catalunya	Rbfd per càpita (Catalunya=100)				
			Terres Ebre	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
1991	969	2,32	90,2	92,9	88,7	90,9	81,6
1996	1.364	2,38	93,1	93,8	93,1	91,3	93,2

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya 2001*, Institut d'Estadística de Catalunya.

Quadre 4
Evolució de la RFBFD als municipis de més de 1.000 habitants de les Terres de l'Ebre. Índex econòmic (ventall 1 a 10)

Any	1997	1998	1999	2000	Canvi relatiu
Alcanar	6	6	6	7	+
L'Aldea	6	6	6	7	+
L'Ametlla de Mar	6	6	6	7	+
L'Ampolla	6	6	6	7	+
Amposta	6	6	7	7	+
Ascó	6	6	6	7	+
Batea	6	5	5	6	=
Benissanet	6	6	6	7	+
Camarles	5	5	6	7	+
Corbera d'Ebre	6	5	5	6	=
Deltebre	6	6	6	6	=
Fatarella	5	5	5	6	+
Flix	6	6	6	7	+
Gandesa	6	6	7	7	+
Horta de Sant Joan	5	5	5	6	+
Móra d'Ebre	6	6	7	8	+
Móra la Nova	6	6	7	7	+
El Perelló	6	5	6	7	+
El Pinell de Brai	5	5	5	7	+
Riba-roja d'Ebre	6	6	6	7	+
Roquetes	6	6	6	7	+
Sant Carles de la Ràpita	6	6	6	7	+
Sant Jaume d'Enveja	5	5	6	6	+
Santa Bàrbara	6	5	6	7	+
La Sénia	6	6	6	7	+
Tivissa	6	5	6	7	+
Tortosa	6	7	7	8	+
Ulldecona	6	6	6	7	+
Xerta	6	5	6	7	+
Mitjana Terres de l'Ebre	5,8	5,7	6,0	6,9	+
Total Tarragona	6	6	7	7	+
Total Catalunya	7	7	7	8	+
Total Espanya	5	5	5	5	=

Nota: Els equivalents en pessetes als índexs econòmics creixen lleugerament cada any. A l'any 2000 els índexs econòmics a la taula responen als valors següents (euros de 2000):

5: Renda Familiar Bruta Disponible per habitant entre 8.257 i 9.125 euro.

6: Renda Familiar Bruta Disponible per habitant entre 9.125 i 10.180 euro.

7: Renda Familiar Bruta Disponible per habitant entre 10.180 i 11.400 euro.

8: Renda Familiar Bruta Disponible per habitant entre 11.400 i 12.000 euro.

La mitjana Terres de l'Ebre és una mitjana aritmètica, no ponderada.

Font: *Anuario Económico de España* (1999, 2000, 2001, 2002). Servei d'Estudis de La Caixa.

RFBFD provincial, i es determina un índex de la RFBFD a nivell municipal.⁷

El quadre 4 presenta l'evolució de l'indicador econòmic pels municipis de més de 1.000 habitants de les Terres de l'Ebre. Les estimacions corresponents als anys 1997,

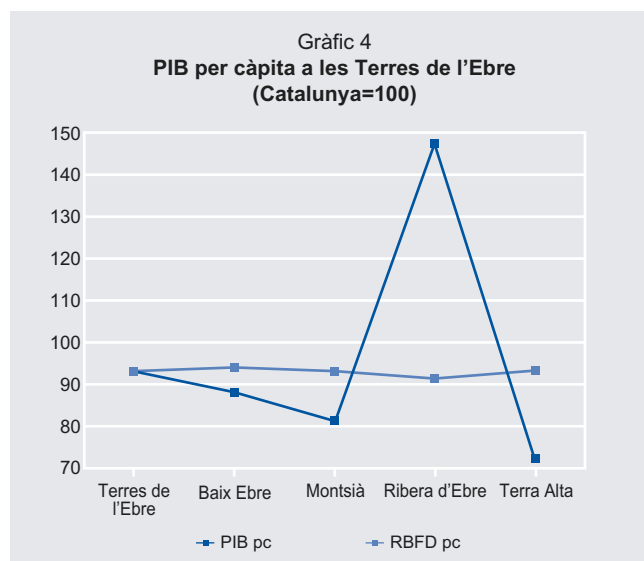
1998, 1999 i 2000 indiquen que dels 29 municipis de més de 1.000 habitants, 3 (10%) es mantenen en el mateix nivell relatiu i 26 (90%) milloren la seva posició. Això suggereix, en principi, una certa millora de la posició relativa de la renda de les Terres de l'Ebre. Aquest índex es reforça encara més si tenim en compte que entre els 3 municipis que no milloren la seva posició, n'hi ha dos (Batea i Corbera d'Ebre) que són entre els menys poblats dels inclosos al quadre 4. Per altre cantó, s'ha calculat una mitjana aritmètica de l'indicador de nivell econòmic pel conjunt de les Terres de l'Ebre. L'evolució d'aquest indicador també suggereix una

⁷ Les dades municipals s'estimen sobre una diversitat d'indicadors, que inclouen atur, parc d'automòbils, oficines bancàries, servei telefònic, etc. En la secció de metodologia dels anuaris es poden veure totes les dades usades per l'estimació. Fins 2000, l'anuari es publicava amb el nom *Anuario Comercial de España*.

millora de la renda relativa del conjunt de les Terres de l'Ebre en relació a la mitjana de Catalunya.

Abans d'abandonar l'anàlisi de la Rbfd, apareixen alguns interrogants interessants quan s'observa el detall comarcal. Les dades del quadre 3 mostren que, al 1996, les Terres de l'Ebre tenien una renda per habitant equivalent al 93,1% de la mitjana de Catalunya. Les comarques del Montsià i la Terra Alta es situaven al voltant del conjunt de les Terres de l'Ebre. El Baix Ebre es situava en el 93,8%, per damunt del conjunt, i la Ribera d'Ebre era l'única comarca amb una renda familiar relativa per sota de la de les Terres de l'Ebre. Això contrasta amb les dades relatives de PIB per càpita comarcal (quadre 2B), on Ribera d'Ebre és molt per sobre de la resta i del conjunt de Catalunya, i en canvi Montsià i Terra Alta són per sota.

El gràfic 4 mostra aquest contrast amb claredat. Les característiques productives de la Ribera d'Ebre, comentades més amunt, ho expliquen parcialment: una part important del Valor Afegit en la comarca no es distribueix entre factors productius localitzats a la pròpia comarca.

L'altra part de l'explicació de la discrepància entre PIB i Renda comarcal rau, fonamentalment, en la mobilitat intercomarcal per motius de treball. Com es pot veure al quadre 5, hi ha un volum significatiu de treballadors de les Terres de l'Ebre que viuen a una comarca -on es registra la seva Rbfd- i treballen a una altra -on es registra la seva aportació al PIB-. Així, per exemple, el quadre 5 indica que al 1996, 1.180 residents al Baix Ebre (origen) anaven regularment a treballar al Montsià (destí), i 1.468 residents al Montsià (origen) anaven regularment a treballar al Baix Ebre (destí). Més en general, cada columna indica els residents a una comarca que viatgen regularment per anar a treballar a cadascuna de les comarques disposades a les files de la taula.

El fet que aquesta mobilitat intercomarcal sigui asimètrica ens ajuda a entendre que les estimacions de Rbfd comarcal per habitant siguin molt més semblants (quan comparem les comarques) que les estimacions de PIB comarcal per habitant. A partir de les dades del quadre 5 s'observa que dues comarques, Baix Ebre i Ribera d'Ebre, reben més treballadors d'altres comarques ebrenques dels que en surten d'aquestes dues mateixes comarques. En el cas del Baix Ebre, el saldo net de treballadors (residents a altres comarques que treballen al Baix Ebre *menys* residents al Baix Ebre que treballen a altres comarques) és de 362. En el cas de la Ribera d'Ebre és de 205. Cal observar que en aquest darrer cas, el saldo és molt elevat en termes relatius: el número de no residents que treballen a la comarca és 2,2 vegades el número de residents que treballen a d'altres comarques. La dinàmica al Montsià i la Terra Alta és la contrària, d'una forma especialment intensa en el darrer cas: el número de residents que treballen a altres comarques és 3,1 vegades el número de no residents que treballen a la Terra Alta.

Aquestes dades ajuden a entendre perquè Montsià i Terra Alta tenen una renda relativa semblant a la del

Quadre 5
Mobilitat intercomarcal obligada per viatges residència-treball dins les Terres de l'Ebre. 1996

Destí	Origen				Total
	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta	
Baix Ebre	–	1.468	102	67	1.637
Montsià	1.180	–	9	11	1.200
Ribera d'Ebre	61	34	–	280	375
Terra Alta	34	21	59	–	114
Total	1.275	1.523	170	358	–

Font: WEB d'Idescat i elaboració pròpia.

conjunt de les Terres de l'Ebre, mentre que el seu PIB relatiu és molt inferior: són les dues comarques en què hi ha més residents que treballen fora (per tant aporten al PIB fora) que a l'inrevés. Una situació extremadament oposada es dona a la Ribera d'Ebre: molts treballadors aporten al PIB comarcal, però la seva Renda familiar es registra a comarques diferents a aquella on resideixen. En menor mesura, això passa també al Baix Ebre.⁸

2. L'estructura econòmica de les Terres de l'Ebre

L'estructura productiva de les Terres de l'Ebre es caracteritza per un pes relativament elevat del sector primari –agricultura, pesca i ramaderia–, una participació important de la indústria i de la construcció, i un dèficit accentuat en la presència de serveis. A la taula 6 es pot observar que la distribució sectorial de l'activitat econòmica no ha experimentat canvis apreciables en els darrers anys. Les dades més actuals disponibles, de 2000,

són pràcticament idèntiques a les de 1995. Això indica una relativa aturada del procés de canvi sectorial que es venia produint en anys anteriors. Tanmateix, el procés de canvi sectorial, amb reducció del pes del sector primari i augment de participació dels serveis continuarà en el futur, ateses les perspectives de desenvolupament general dels sectors econòmics.

La comarca del Baix Ebre és la que presenta una estructura econòmica sectorial més semblant a la mitjana de Catalunya, com s'aprecia a la taula, tot i que l'agricultura és més significativa i els serveis són per sota. En el context de les Terres de l'Ebre, el Baix Ebre és l'única comarca en què hi ha un liderat destacat del sector serveis, amb més del 50%, fet que es deriva de l'existència d'equipaments administratius, sanitaris i educatius situats a Tortosa que serveixen el conjunt del territori. Al seu torn, la comarca del Montsià és una representació prou fidel del conjunt de les Terres de l'Ebre. Hi ha molt poques discrepàncies entre el pes de cada sector en la comarca i en el conjunt del territori. Per altra banda, a la Ribera d'Ebre destaca l'hegemonia absoluta del sector indústria, que produeix quasi bé el 60% del PIB comarcal. Finalment, a la Terra Alta els quatre sectors tenen un pes molt semblant. La baixa participació dels serveis és especialment acusada a les comarques de la Ribera d'Ebre i de la Terra Alta, que són les dues comarques de Catalunya amb menor significació d'aquest sector.

⁸ De fet, si s'exclouen les dades de la Ribera d'Ebre i es miren només les dades de les altres comarques, el PIB relatiu del Baix Ebre seria molt superior al conjunt Baix Ebre-Montsià-Terra Alta, i en canvi, la renda relativa seria molt semblant a la conjunta. Això és el que s'observa si es compara, per un cantó, el PIB relatiu del Baix Ebre amb el del Montsià i la Terra Alta, i per un altre es compara la RBD relativa.

Quadre 6
Evolució de la distribució sectorial del PIB. Terres de l'Ebre 1995-2000 (en %)

Sector	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Primari	9,9	11,1	11,7	11,0	9,6	9,9
Indústria	38,7	37,4	37,3	37,8	38,3	38,9
Construcció	11,1	10,9	10,6	11,1	12,0	11,7
Serveis	40,3	40,6	40,3	40,1	40,1	39,4

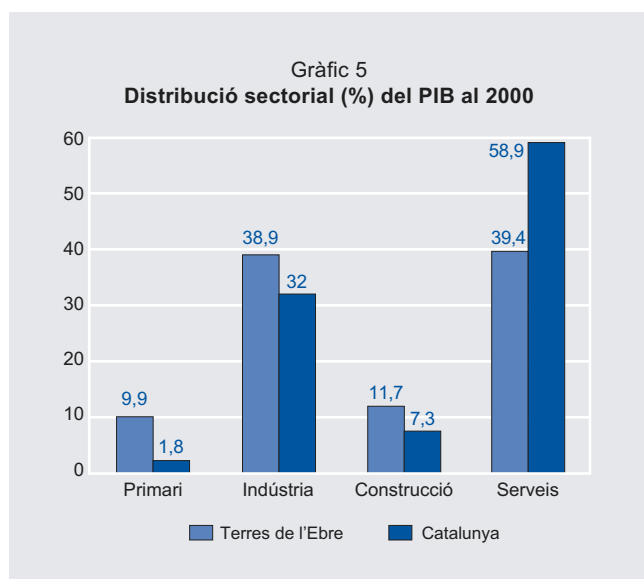
Font: Anuari Econòmic Comarcal 2001. Caixa Catalunya.

Quadre 7
Distribució sectorial del PIB a les Terres de l'Ebre a l'any 2000 (en %)

Sector	Catalunya	Terres Ebre	Baix Ebre	Montsià	Ribera d'Ebre	Terra Alta
Primari	1,8	9,9	8,1	11,0	7,2	26,1
Indústria	32,0	38,9	31,5	37,8	58,7	20,7
Construcció	7,3	11,7	10,0	11,7	10,5	26,4
Serveis	58,9	39,4	50,3	39,5	23,6	26,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nota: Els totals poden diferir en una dècima del 100% per efecte de l'arrodoniment de les dades.

Font: Anuari Econòmic Comarcal 2001. Caixa Catalunya.

En resum, les quatre comarques gaudeixen d'unes estructures productives força distintes. Les comarques del Baix Ebre i el Montsià són les que presenten un teixit industrial més diversificat i de caràcter autòcton, especialment a l'entorn de les indústries agroalimentàries, els transformats metàl·lics i la fabricació de mobles de fusta. També en aquestes dues comarques s'ubiquen la major part dels serveis de les Terres de l'Ebre. La correlació entre l'entramat urbà de la comarca i la presència d'empreses de serveis és elevada i, en certa mida, indica que són els principals nuclis urbans de la zona els que en un futur atrauran el major nombre d'iniciatives al voltant de les activitats de serveis (comerç, turisme, serveis personals, assessories, administració pública, etc.)

L'anàlisi de l'estructura sectorial de l'economia de les Terres de l'Ebre posa de relleu algunes coses que ja eren conegudes, com que els sectors del primari i de la construcció tenen un pes relatiu superior al que tenen a Catalunya, i que els serveis no tenen la mateixa importància relativa. Tanmateix, crec que cal destacar una dada que va contra els apriorismes que en moltes ocasions s'han donat en les visions de l'economia de les Terres de l'Ebre des del territori: la suposada debilitat relativa del sector industrial. Les dades desmenteixen aquesta percepció, com s'aprecia clarament al gràfic 3. No només pel pes particular del sector energètic a la Ribera d'Ebre. Amb un teixit industrial molt més autòcton, el Baix Ebre té un pes relatiu de la indústria del 31,5%, semblant al del conjunt de Catalunya. I el pes del sector al Montsià, el 38%, és apreciablement superior al català.

Aquestes constatacions també són vàlides, i això és encara més significatiu, al comparar (quadre 8) l'estruc-

tura sectorial de les Terres de l'Ebre amb la de la resta d'eixos territorials de Catalunya:

- El Pla de Lleida i les Terres de l'Ebre són els eixos territorials amb major presència relativa del sector primari.
- Juntament amb les comarques centrals (Bages, Anoia, etc.) les Terres de l'Ebre presenten el major pes sectorial de la indústria.
- Les Terres de l'Ebre són a la cua pel que fa a la significació del sector serveis, a molta distància de les comarques centrals, que és el següent eix amb fort dèficit de serveis.

3. Els factors de desenvolupament a les Terres de l'Ebre

La dinàmica recent de l'economia de les Terres de l'Ebre indica una capacitat de creixement econòmic relativament bona. Tanmateix, l'estructura econòmica de les Terres de l'Ebre mostra la necessitat de continuar transformant les activitats de forma que guanyin pes els sectors d'alta creació de valor afegit. L'anàlisi dels dèficits de l'estructura sectorial de l'economia suggereix que el territori ha d'expandir el sector serveis, sent aquesta la primera i gran prioritat. En un segon nivell de prioritat, és convenient millorar el ritme de creació de noves empreses industrials que aprofitin els avantatges comparatius autòctons, que tinguin un efecte sobre el teixit d'indústria lleugera i serveis del territori, i que siguin compatibles amb altres camps de potencial expansiu com són les activitats relacionades amb l'avantatge mediambiental⁹. Aquests serien els principals factors de dinamització del sistema productiu regional.

A partir d'aquests elements d'anàlisi i de diagnòstic es poden avaluar els factors potencials de desenvolupament i de dinamisme econòmic de la zona¹⁰: (1) les infraestructures físiques; (2) el capital humà; (3) els avantatges mediambientals; (4) l'adequació de la configuració de les institucions a les necessitats de desenvolupament de les Terres de l'Ebre.

⁹ Hem pogut comprovar més amunt que, sovint, la instal·lació de grans empreses foranies en sectors com l'energètic no tenen un impacte tant gran com es pensa sobre la renda del territori, perquè no generen un teixit industrial lleuger i de serveis al seu voltant i perquè gran part del valor afegit generat marxa fora.

¹⁰ Anàlisis prèvies dels factors potencials de desenvolupament de les Terres de l'Ebre es poden trobar a Bel (1993), Margalef i Segarra (1998) i Bel i Segarra (2000). Aquesta darrera referència conté una versió preliminar d'aquesta secció.

Quadre 8
Distribució sectorial del PIB als àmbits territorials de Catalunya. Any 200 (en%)

Sector	Catalunya	Terres de l'Ebre	Camp de Tarragona	Pla de Lleida	Comarques Muntanya	Eix Gironí	Comarques Centrals	Eix metropolità
Primari	1,8	9,9	2,5	11,9	5,1	2,8	3,1	0,4
Indústria	32,0	38,9	36,9	22,3	12,3	22,0	40,5	32,4
Construcció	7,3	11,7	9,0	9,3	18,9	9,4	9,5	6,0
Serveis	58,9	39,4	51,6	56,4	63,7	65,8	47,0	61,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nota: Els totals poden diferir en una dècima del 100,0% per efecte de l'arrodoniment de les dades.

Font: *Anuari Econòmic Comarcal 2001*. Caixa Catalunya.

3.1. Les infraestructures físiques

Les actuacions en matèria d'infraestructures de transport poden augmentar les possibilitats de desenvolupament local, pels efectes positius de la millora de la mobilitat de les persones i de mercaderies. Pel que respecta a la reducció dels dèficits i de les insuficiències de les infraestructures de transport a les Terres de l'Ebre, cal contemplar dos objectius paral·lels:

- Per un cantó, millorar la vertebració interior del territori per aconseguir més flexibilitat dels factors productius interiors, a més de millorar la qualitat de vida.
- Per l'altre, millorar la vertebració del territori amb l'exterior, per reduir els costos del transport als mercats primaris de consum.

Per avançar en aquests objectius es poden definir diferents línies d'actuació i mesures. Pel que fa a les comunicacions per carretera, per la millora de la vertebració interior de la Regió s'hauria de tendir a la conversió de l'Eix de l'Ebre en una carretera amb característiques d'au-

tovia, que connecti l'autopista A-2 amb l'A-7, enllaçant al Sud amb el corredor costaner a Vinaròs i a l'Aldea.

Pel que fa a les carreteres de vertebració interurbana, la dotació actual és important: la carretera N-420 travessa la Terra Alta i la Ribera d'Ebre, tot connectant l'Aragó amb el Camp de Tarragona. Per altra banda, la N-340 i la A-7 van paral·leles a la costa. Tanmateix, el corredor viari de la mediterrània representa un sobrecost relatiu per l'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre. El nivell de servei de la N-340 està molt deteriorat, per l'alta intensitat de circulació de vehicles i l'elevada composició de vehicles pesats, el que genera una congestió elevada i persistent. De fet, en termes absoluts, circulen més vehicles pesats per la N-340 que per la A-7, via de peatge que és l'alternativa pels tràfics interregionals.

Aquesta situació imposa un sobrecost a l'activitat econòmica local, atès el seu caràcter de mercat secundari i la relativa distància als mercats primaris de Barcelona i València. Igualar el sistema de finançament d'autovies i autopistes a Catalunya i al conjunt d'Espanya és una veritable necessitat per reduir el desavantatge competi-

Quadre 9
Intensitat de tràfic en el corredor viari de la Mediterrània (2000)

Trajecte	Via qualitat	de IMD	% pesats	Via alternativa	IMD	% pesats
Tarragona-Castelló	A-7 (peatge)	18.214	23%	N-340 (lliure)	13.380	34%
		T-516			T-4/2	
Tarragona-Castelló	A-7 (peatge)	18.214	23%	N-340 (lliure)	13.380	34%
		CS-501			CS-2/1	

Nota: IMD = Intensitat mitjana diària. S'han considerat punts interurbans dels trajectes per minimitzar l'impacte del tràfic urbà. Per cada dada d'IMD s'assenyala la identificació de l'estació de mesura: corresponen a l'entorn d'Amposta (fila 1) i a l'entorn de Vinaròs (fila 2). L'estació de mesura de Vinaròs és la més propera al sector sud de les Terres de l'Ebre.

Font: Elaboració pròpia a partir de Ministeri de Foment (2001).

tiu en costos monetaris del transport per carretera de les Terres de l'Ebre. Alternativament, el desdoblament en autovia de la N-340 resoluria els problemes de congestió que afecten al tràfic intraregional en la zona costanera de les Terres de l'Ebre¹¹. Així s'eliminarien els desavantatges competitius en termes de costos temporals del viatge per carretera.

Les dotacions d'infraestructura ferroviària a la regió de l'Ebre són importants, amb la velocitat alta del corredor mediterrani i la línia convencional Saragossa-Barcelona per Reus. Però l'oferta de serveis de ferrocarril i d'equipaments logístics és molt feble. El ferrocarril no exerceix cap paper rellevant en la mobilitat intraregional de viatgers, i el seu paper en la mobilitat interurbana de viatgers és més dèbil del que hom podria esperar, puix els millors serveis existents en el corredor no presten servei efectiu en les Terres de l'Ebre.

Des del punt de vista de l'activitat productiva, encara és més preocupant l'absència d'equipaments logístics pel tractament de mercaderies. La capacitat d'exportació de la producció regional, agrícola i industrial, es veuria molt millorada amb la instal·lació d'una estació terminal de mercaderies. La zona idònia és l'àrea existent entre l'actual estació de viatgers de l'Aldea, l'autovia en construcció entre l'Aldea i Tortosa, el traçat de la variant de la N-340 i l'accés a l'autopista A-7, i l'àrea prevista per situar el polígon Catalunya-Sud, destinat a grans parcel·les industrials. Aquesta estació tindria grans possibilitats pel transport multimodal de mercaderies.

Pel que fa a equipaments portuaris, en l'actualitat hi ha diversos ports que combinen usos pesquers amb esportius. Entre aquests ports destaca per la seva dimensió i activitat el de Sant Carles de la Ràpita. Per altra banda, hi ha un port industrial privat de l'empresa cementera situada a Alcanar-Platja. El desenvolupament de l'activitat als polígons industrials de les Terres de l'Ebre, en conjunció amb la producció agrícola d'exportació en grans quantitats, es potenciaria amb la creació d'un port comercial de l'Ebre, que milloraria la capacitat d'exportació de mercaderies i podria ser fàcilment connectable amb l'àrea multimodal (carretera i ferrocarril) de mercaderies.

Finalment, en l'àmbit de la vertebració del territori amb l'exterior, les noves tecnologies de la informació suposen noves oportunitats per la connexió dels territoris perifè-

rics amb els centres. Tanmateix, la necessitat de costoses infraestructures de capital tecnològic i la situació perifèrica de les Terres de l'Ebre comporten un risc de marginalitat tecnològica del territori. Per això, les institucions públiques han de posar èmfasi en aquesta qüestió.

3.2. El capital humà

Un element que ha d'ocupar un espai central en les estratègies de futur per augmentar el potencial de desenvolupament de les Terres de l'Ebre és la millora de la formació del capital humà, i l'augment de la connexió de la formació amb les necessitats i oportunitats del teixit productiu local.

La millora de la formació de capital humà mitjançant, particularment, la formació professional reglada és un repte fonamental. Les característiques de flexibilitat i adaptabilitat de la força de treball seran en el futur molt més importants del que ho han estat fins ara. Per això és necessària la connexió dels centres d'ensenyament amb les empreses i el territori, tot constituint un triangle que ha de protagonitzar en el futur el desenvolupament local dels territoris: formació-govern-empreses. El sistema educatiu i el teixit empresarial s'han de trobar en el territori, i tot coordinant-se han de ser els protagonistes del desenvolupament econòmic local. El paper de les institucions ha de ser crear l'entorn favorable perquè es puguin trobar ajuntaments, escola i empreses.

A més de l'atenció a la formació professional i la seva vinculació amb les necessitats del teixit productiu del territori, cal posar atenció a l'extensió de l'activitat universitària a les Terres de l'Ebre. L'escassa demanda local i la previsible manca de capacitat d'atracció de demanda exterior no permeten una oferta massa ambiciosa d'ensenyaments. Tanmateix, l'existència d'estudis universitaris pot actuar com a factor que faciliti la retenció a les Terres de l'Ebre de joves formats dedicats a la docència universitària, així com la d'atracció de personal docent de fora de la regió¹². L'augment de la dotació

¹¹ Encara que afegiria un nou trencament del territori en una zona d'especial sensibilitat per activitats com la del turisme. L'eliminació del peatge a l'A-7 derivaria a l'autopista bona part del tràfic pesant i de viatges de llargues distàncies que circula ara per la N-340 i milloraria les condicions de servei d'aquesta via, el que faria menys necessari el desdoblament.

¹² Sovint des dels àmbits metropolitans s'argumenta que els estudis universitaris no tenen sentit fora de les grans àrees urbanes, puix no hi ha la possibilitat de disseminar territorialment l'activitat investigadora. Això darrer és cert, i a la vegada irrellevant pel que fa al desenvolupament local. És cert que l'activitat investigadora necessita uns grups de dimensió crítica que no permeten la disseminació territorial. Fins i tot és fàcil sostenir que els set centres universitaris que imparteixen estudis d'economia a l'àrea metropolitana de Barcelona són una quantitat massa elevada des del punt de vista dels esforços de concentració de la investigació. Tanmateix, els estudis universitaris no serveixen només a finalitats investigadores. També serveixen, i molt, per crear nuclis territorials de personal format que poden servir les necessitats del teixit econòmic territorial. Pot ser per això a països com els EEUU o Finlàndia hi ha un número d'universitats relativament més gran que a Catalunya o a Espanya.

regional d'aquest perfils professionals pot millorar l'oferta de serveis professionals complementaris poc desenvolupats encara. Per exemple, els serveis avançats a empreses, la insuficiència dels quals és ara una de les febleses del territori.

3.3. Els avantatges mediambientals

Les Terres de l'Ebre tenen en l'aigua el seu recurs natural específic i un dels seus escassos avantatges comparatius. La garantia de la disposició d'aigua i de la preservació del mediambient exigeix actuacions de diferents tipus. Les més destacades són les dirigides a evitar la regressió del Delta, les orientades a evitar l'erosió dels marges del riu, les dirigides a evitar l'augment de la salinització, i al manteniment del cabal ecològic. El transvasament previst al Pla Hidrològic Nacional, de greus efectes potencials sobre el riu i el delta, dona encara més relleu a les accions esmentades; la seva necessitat és més urgent i més intensa.

Així mateix, les disponibilitats potencials de recursos hidràulics són importants per a l'augment de la productivitat del sector agrari, un dels eixos bàsics per la modernització del sector. La línia d'actuació que tindria un impacte singular més fort sobre la productivitat del sector agrari seria la dotació de recs de suport a explotacions agrícoles de secà. Aquesta orientació no implica necessàriament canviar des de l'agricultura de secà a la de regadiu. Tanmateix, permetria assegurar uns llistats mínims de producció regular i facilitaria la programació econòmica en aquest subsector.¹³

Les condicions mediambientals de les Terres de l'Ebre i la seva diversitat són factors d'atracció de l'activitat turística de qualitat. L'oferta turística local té el seu actiu principal en la qualitat natural de l'entorn, tant pel que fa al Delta i a les zones humides de l'Ebre, com pel que respecta a la zona dels Ports de Besseit. Addicionalment, s'han de considerar com elements d'interès històric i cultural les ciutats i nuclis urbans, tot aprofitant la seva diversificació en el territori.

3.4. La configuració institucional

Les tendències més modernes en la reflexió i disseny de les estratègies de desenvolupament local insisteixen en que cal reforçar les estructures socials i estimular un entorn favorable al canvi i a la implicació de les perso-

nes i les empreses en la recerca de solucions. En aquest sentit, és una realitat evident que les Terres de l'Ebre no han experimentat mai un nivell apreciable d'atracció ni de referenciació per les àrees centrals de l'actual organització administrativa de la província de Tarragona. Per això, els agents econòmics i socials de les Terres de l'Ebre no s'impliquen de forma rellevant en els entorns institucionals existents -de caire provincial-. Tanmateix, no existeixen els entorns institucionals en què s'hi implicarien efectivament per cercar les sortides als problemes del territori.

Una insuficiència prou patent en l'actualitat és la manca d'institucionalització de les Terres de l'Ebre. Ara les administracions locals que actuen des del territori són els 52 ajuntaments de les quatre comarques i els Consells Comarcals. Aquests darrers, tot i que poden tenir un paper de suport als municipis -suport de naturalesa eminentment administrativa i gestora¹⁴- no tenen cap possibilitat de dissenyar polítiques de promoció econòmica ni de planificació territorial. Els manca amplitud de jurisdicció, i per tant de perspectiva, i dimensió política i tècnica suficient per liderar aquest tipus de procés de formació de polítiques públiques. De fet, la seva creació mai no va ser pensada per aquests objectius. Finalment, la instauració fa pocs mesos de delegacions del Govern de la Generalitat a les Terres de l'Ebre no ha anat més enllà d'un gest simbòlic, sense contingut substancial en termes de competències i recursos.

Per tant, és necessari vertebrar institucionalment el territori, mitjançant la instauració de la *Regió de les Terres de l'Ebre*, administració de caràcter local que serviria a la vegada d'àmbit per la descentralització de la Generalitat. Com ha assenyalat Costas (1998) *"Una estratègia de desenvolupament no és quelcom que es pugui dissenyar al marge de les característiques de les institucions que les portin a terme"*. Per això, la manca d'adequació de les institucions fins ara existents a les Terres de l'Ebre pot haver tingut un paper realment important en l'insuficient aprofitament de les potencialitats del territori. Particularment, per l'absència d'un entorn institucional on els agents polítics, econòmics i socials de les Terres de l'Ebre poguessin confluïr per dissenyar i aplicar les estratègies de desenvolupament necessàries pel territori. Corregir aquest dèficit és l'objectiu que pot servir la institucionalització de les Terres de l'Ebre.

¹³ La connexió de l'agricultura productiva amb la manufactura industrial, potenciant la implantació d'indústries de transformació agroalimentària, és un altre eix per augmentar la generació de valor afegit.

¹⁴ Un bon exemple és el de la mancomunitat a escala comarcal dels serveis de recollida d'escombraries.

4. Conclusions

Les Terres de l'Ebre han aprofitat la darrera etapa de creixement econòmic sostingut. En el conjunt del període 1995-2001 el PIB regional ha augmentat lleugerament el seu pes en el del conjunt de Catalunya, i en termes relatius el PIB per càpita ha experimentat una convergència perceptible amb la mitjana catalana. Les estimacions, més preliminars, sobre la Renda Bruta Familiar Disponible assenyalen també una certa millora relativa de les Terres de l'Ebre. Tanmateix, continua éssent una evidència la necessitat d'aprofundir en la transformació de les estructures productives locals. El dèficit apreciable en el sector serveis, particularment en els serveis d'alt valor afegit, pot constituir un llast pel creixement econòmic i el desenvolupament social en el futur.

En el context actual de creixent obertura de les economies locals és important potenciar la flexibilitat dels sistemes productius locals i la seva ràpida adaptació a les condicions vigents en els mercats. Per això, un actiu

important per les Terres de l'Ebre seria disposar de mecanismes d'innovació i de flexibilitat individual i col·lectiva adients per afrontar els reptes que imposen els canvis econòmics a nivell internacional. Des de les institucions públiques poden realitzar-se, en conjunció amb el sector privat, polítiques en els àmbits, entre d'altres, de les infraestructures, la formació de capital humà, la preservació mediambiental i les millores institucionals, dirigides a augmentar les capacitats d'innovació i flexibilitat de l'economia i la societat del territori.

Millorar la flexibilitat del sistema productiu de les Terres de l'Ebre implica augmentar la capacitat dels seus agents econòmics i institucions per entendre les noves condicions de l'economia, reduir la participació en les activitats que perden posicions competitives i augmentar la presència en les branques amb majors nivells d'eficiència i de competitivitat. I és precisament això el que millor pot garantir en el futur nivells elevats de creixement econòmic i desenvolupament social, i per tant de convergència real amb el conjunt del país.

Referències

- BBVA (2002): "Economia catalana: any de transició", a *Situació Catalunya*, maig 2002, pp. 8-24.
- Bel, Germà (1993), *Estrategias de desarrollo para las comarcas periféricas meridionales de Cataluña*. Madrid: Ministerio de Obras Públicas y Transporte.
- Bel, Germà i Agustí Segarra (2000), "Terres de l'Ebre: Una perspectiva de conjunt", *Anuari Econòmic Comarcal 2000* (Caixa Catalunya), pp. 163-185.
- Caixa Catalunya (2000, 2001), *Anuari Econòmic Comarcal* (2000 i 2001). Barcelona: Caixa Catalunya.
- Costas, Antón (1998): "A propòsit de les relacions entre la dinàmica econòmica i les polítiques de desenvolupament local", a Margalef i Segarra (1998), *El dinamisme econòmic...*, pp. 361-365.
- La Caixa (1999, 2000, 2001, 2002), *Anuari Econòmic Comarcal 2001*. Barcelona: La Caixa.
- Margalef, Joaquim i Agustí Segarra, dirs. (1998), *El dinamisme econòmic d'un territori: Les comarques de Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona.

ALTRES PUBLICACIONS DEL **BBVA**

Interessats dirigir-se a:

Servicios Generales Difusión BBVA
Gran Vía, 1 - planta 2
48001 Bilbao
Tlfn: 34-94-4876845
Fax: 34-94-4876417

Internet:
<http://www.bbva.es>

Aquest document ha estat preparat pel Servicio de Estudios de Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, S.A. (BBVA) pel seu propi compte i es subministra únicament amb una finalitat informativa. Les opinions, estimacions, prediccions i recomanacions que s'expressen en aquest document es refereixen a la data que apareix com a "data de tancament", i per tant, poden variar com a conseqüència de la fluctuació dels mercats. Les opinions, estimacions, prediccions i recomanacions contingudes en aquest document es basen en informació obtinguda de fonts considerades fiables, però BBVA no ofereix cap garantia, expressa o implícita, respecta a la seva exactitud, integritat o correcció. El present document no constitueix una oferta ni una invitació per la subscripció o compra de valors.